

LA REVISTA DEL FOMENT
TARDOR 2014 — NÚM. 2141

Dossier
**UNA GRAN
POLÍTICA PER
A LA UNIÓ
EUROPEA**

—José M. de Areilza Carvajal

**LES
CRISELE-
FANTINES
DEL 1914**

—Ignacio Vidal-Folch

**CATALUNYA
EL 1914**

—Jordi Canal

**Temes
de demà**

**EL MÓN DELS
BIG DATA**

—Xavier Cubeles y
Andreas Kaltenbrunner

Artes&Co.

**ENRIQUE VILA-
MATAS, UN ESTIL
D'ESCRITOR**

—Sergi Doria

**PER A UNA
ESTÈTICA D'ALLO
QUE ÉS VIRTUAL**

—Jacobo Zabalo

**LA PÈSSIMA
EDUCACIÓ**

—Carme Riera

**DE LA POSTCRISI
EUROPEA AL 1914**

Cent anys incerts per
configurar la Unió Europea

— Des de la perspectiva d'acadèmics, historiadors, filòsofs, escriptors, periodistes, poetes, artistes... comença una nova època de la publicació que des de fa més de 150 anys, amb diferents capçaleres, periodicitat i continguts ha tingut Foment del Treball al llarg de la seva història. A partir d'aquest número, el 2.141, neix **F**, *la Revista del Foment*, amb el propòsit modest d'oferir un espai per al pensament, la investigació, la cultura i també la creativitat. Per als autors reconeguts i amb projecció i també per als joves que marquen amb pas ferm i fonament acadèmic i intel·lectual una manera crítica d'analitzar i reflexionar sobre aquesta època de la història que ens toca viure.

Sense la urgència dels gràfics, les estadístiques o els quadres Excel –tot i que sense renunciar-hi–, obrim aquestes pàgines amb distància i respecte, sense cap altre propòsit que no sigui mantenir la nostra històrica publicació de paper, perquè creixi

també a la xarxa, amb un cert aire clàssic de revista de pensament i cultura de llarga tradició a Europa en un moment únic com és aquest. Ara, quan estem davant la Història perquè la societat canvia, és més oberta, més preparada i més exigent.

Perquè hi ha èpoques en què les hores són més curtes, els mesos més intensos i tot passa i flueix més ràpidament. I sempre, però encara més en aquestes ocasions, convé saber escoltar, estar atent a tot el que és el resultat de l'estudi a les aules, de la investigació social o científica, o de la ploma literària d'un bon escriptor que obre nous escenaris.

A partir d'aquí ja només podem esperar que aquesta sigui una publicació que es llegeixi, que vagi creixent amb els seus lectors i que ells avalin que es tracta d'un treball ben fet.

Joaquim Gay de Montellà
President de Foment del Treball

Desfermem l'esperit emprenedor a Europa!

— M'alegra que **la Revista del Foment**, dediqui el seu primer número als pensaments sobre l'economia d'Europa després del punt àlgid de la crisi. Com a empresària i presidenta de BusinessEurope, sóc molt conscient que l'èxit d'Europa depèn d'un ambient empresarial que fomenti l'emprenedoria per a totes les companyies.

Durant anys, Europa s'ha dedicat a gestionar la crisi mentre la resta del món no esperava que es recuperés. Els nostres competidors han alliberat el seu esperit emprenedor, han invertit en habilitats, infraestructures i R+D, i han millorat la seva competitivitat i atractiu per a la inversió global.

La crisi ens ha demostrat que un entorn que fomenta la competitivitat amigable és cabdal no només per als empresaris, sinó també per al creixement i l'ocupació. Uns mercats oberts i unes lleis clares i regulades adequadament promouen la competició i creen ocupació i creixement.

En el passat, Europa no ha prestat prou atenció a promoure l'esperit emprenedor o a facilitar la vida dels emprenedors, especialment dels joves. Hem de canviar-ho! El temps i el cost d'iniciar un negoci i obtenir llicències d'explotació mostren que senzill que és fer negocis en una economia. Els requisits administratius per a la creació de start-ups varien considerablement a tot la UE. En general, en comparació amb els EUA, encara ens queda un marge ampli de millora en aquesta àrea.

La Comissió Europea calcula que els costos de les càrregues administratives a la UE puguen a 120.000 milions d'euros, l'equivalent a l'1% del PIB. Això demostra que encara hi ha oportunitat per a una legislació millor que augmenti la competitivitat i ajudi les empreses a crear llocs de treball. També crec fermament que hem d'encoratjar i no castigar els empresaris per arriscar-se, oferir-los una segona oportunitat si la seva empresa fracassa.

Espanya i altres països europeus segueixen patint un alt nivell d'atur, especialment entre els joves. Impulsar el pensament empresarial ja a les escoles i promoure aptituds emprenedores és fonamental per a la creació en el futur de llocs de treball per a la gent jove. L'apadrinament pot aportar als emprenedors informació sobre legislació, oportunitats de finançament i tot l'assessorament necessari per crear i administrar un negoci d'èxit i responsable. Aquí és on les federacions nacionals d'empreses, com la nostra CEOE espanyola, sempre poden exercir un paper essencial.

Emma Marcegaglia
Presidenta de BusinessEurope

Edita
Foment del Treball
Direcció
Valentí Puig

Realització
Prisma Publicaciones 2002
Coordinació
Sergio Escartín

Disseny
Llorenç Perelló Alomar

Dipòsit legal: B-17853-2014
ISSN: 2385-3891

s'edita en català i castellà

Foment del Treball no es fa responsable de les opinions abocades pels col·laboradors en els seus articles. ©Foment del Treball. Reservats tots els drets. Prohibida la seva reproducció, edició o transmissió total o parcial per qualsevol mitjà i en qualsevol suport sense l'autorització escrita de Foment del Treball.

PVP: 6 euros.

— La història de Foment il·lustra un procés d'adaptació constant a les realitats canviants de la societat catalana. Va ser protagonista de la primera industrialització, va posar l'esforç efectiu en el proteccionisme, va aportar esforços a la integració empresarial a la Unió Europea i ara està en plena globalització, sortint al pas dels reptes de noves tecnologies, R + D o reindustrialització. És la recerca tenaç de nous mercats per als interessos econòmics de Catalunya, una llarga història tant en èpoques de conflictivitat social o bonança com en èpoques d'expansió o incertesa.

Per aquesta raó, el primer exemplar de la revista **F** apareix amb el número 2.141, que és la seqüència de tot un conjunt de publicacions –*El Bien Público, El Protector del Pueblo, El Eco de la Producción, El Economista, El Trabajo Nacional, Información Económica* i *Horizonte Empresarial*, per exemple– que convergeixen en el propòsit d'interconnectar empresa i societat, iniciativa privada i benestar col·lectiu. Significativament, el 1905, Enric Prat de la Riba va escriure un article a *El Trabajo Nacional* amb el títol *Misión de la burguesía catalana* i deia: “No cuida bé casa seva qui cuida exclusivament casa seva.”

En un món de competitivitat creativa, les idees importen més que mai. D'aquí l'aparició d'**F**, com a revista d'idees i cultura. Empresa i societat del coneixement interactuen contínuament. El dossier central d'aquest primer número d'*F* rebobina en sentit invers el que va de la postcrisi del 2014 a l'inici de la Gran Guerra l'any 1914. Recuperem per al futur el pensament il·lustrat d'Antoni de Capmany o entrem en el món dels Big Data. Ens preguntem quina és la televisió del futur o què està passant a Hong Kong. I el bloc Arts & Co pretén oferir una panoràmica del que emergeix, fascinant i de vegades torbador, com a nova creativitat.

Valentí Puig, *Director*

Sumari

8 Prefaci

El que va del 1914 al 2014

PANORAMA —

- 14 Una gran política per a la Unió Europea
- 20 Entrevista a Jean-Dominique Giuliani
- 22 Europa de llibertat i seguretat
- 24 Espanya en l'actual sistema de poder de la UE
- 26 Unió Europea: el moment de les dues velocitats?

DOSSIER —

- 32 Les criselefantines del 1914
- 38 Confessions burgeses al llindar de la Gran Guerra
- 40 Espanya davant la Gran Guerra
- 42 Catalunya el 1914
- 44 L'artilleria de Bagaria

TEMES DE DEMÀ —

- 48 El món dels Big Data
- 52 El teleespectador és el protagonista
- 54 Antoni de Capmany: de la Il·lustració al s. XXI
- 58 Carta des de Hong Kong

ARTS&Co. —

64 Art. Prim, l'heroi romàntic de Fortuny / **66 Entrevista.** Enrique Vila-Matas, un estil d'escriptor / **70 Avantguardes.** Per a una estètica d'allò que és virtual / **72 Òpera.** El contratenor com a 'star' / **74 Geografies.** Com es va salvar el món entre costelles de porc i pastís de cranc / **76 Estil.** Rellotges amb regust d'abans / **78 D'autor.** La pèssima educació

Dels monuments als caiguts a la Gran Guerra encara es va deduir inútilment que aquella guerra posaria fi a totes les guerres. Entre tants símbols de la guerra i la mort, les figures de l'Arc de Triomf als Camps Elisis de París custodien la memòria del soldat desconegut

EL QUE VA DEL 1914 AL 2014

Per no pocs historiadors, el segle XX comença amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial i arriba fins a la caiguda del mur de Berlín el 1989, quan ja s'inicia un nou segle. Cent anys són la cinta sense fi que connecta el tret de Sarajevo amb l'Europa de la postcrisi

per Valentí Puig

— Una llarguíssima seqüència sovint convulsa connecta el 1914 amb el 2014, entre guerres i revolucions, fins a l'actual Unió Europea que vol que el seu poder sigui la norma i no la força. La tesi d'un segle XX que comença amb el tret de Sarajevo i acaba la nit de la caiguda del mur de Berlín delimita tota una fase del món, entre una globalització comercial esbossada a principi del XX, la seva clonació a començament del XXI i el col·lapse posterior de la crisi del 2008. I, així, el 2014 representa un inici de recuperació, noves incerteses europees, un altre ordre mundial i la vigència del ciberespai en el comerç, els fluxos financers i la consciència humana.

Després de la guerra del 14, la pau va tornar a ser impossible. Havia caigut una generació. La Revolució Russa crea la Unió Soviètica, cauen imperis, Hitler concep el seu Tercer Reich. El repartiment del Pròxim Orient preludia el que va tornar a passar cent anys després. Washington, a desgrat seu, és la nova superpotència. La Societat de Nacions no aconseguirà contenir el gran desordre de la postguerra. Els primers televisors parpellegen al 1927. Un any abans del crac del 1929, Fleming descobreix la penicil·lina. Arribaven, de manera turbulenta, els anys trenta. El 1933, un dia després que Roosevelt s'allotgi a la Casa Blanca, Hitler pren el poder. Guerra civil a Espanya.

Del 1914 al 1989, el vertigen històric involucra dues guerres mundials i una guerra freda. Un segle breu, però angoixant, amb l'aparició i la caiguda dels totalitarismes, encapçalats per Hitler, Stalin i Mao, amb el Gulag i l'Holocaust, amb el risc d'hecatombe nuclear. Segona Guerra Mundial: 55 milions de morts, països sencers convertits en runa, Europa en agonia. Sis milions de jueus incinerats, Hiroshima i Nagasaki. Tot això poc després d'aquella Primera Guerra Mundial del 1914 que acabaria amb totes les guerres. Vençuda l'Alemanya nazi, poc després va arribar la guerra freda. Amb mig Europa sota control soviètic, el món es divideix en dos blocs, i la integració europea fa els primers passos quan Robert Schuman apareix al Saló del Relotge del Quai d'Orsay i proposa davant uns pocs periodistes la creació de la Comunitat del Carbó i de l'Acer. I així fins a l'euro i l'actual dinàmica econòmica postcrisi. ➤➤

Amb un nou estatus de poder per a Alemanya, la recuperació comença però la Unió Europea segueix perdent pes als escenaris globals

Arribaran The Beatles i la minifaldilla. El 1968, els estudiants de París es rebel·laven contra l'economia de consum i els tancs russos liquidaven el socialisme amb rostre humà a Txecoslovàquia. Un any després, Neil Armstrong constata que es pot trepitjar la lluna.

Els setanta van ser anys pendents del preu del barril de petroli. Al final de la llarga dictadura, Espanya viu la transició democràtica amb la monarquia com a motor, en l'horitzó d'integració a l'Europa comunitària i amb el restabliment de la Generalitat. El 1970, Khomeini torna a l'Iran i funda un estat teocràtic.

El 1989 cau el mur de Berlín. Desintegració de l'Imperi soviètic. Alemanya es reunifica. Des dels garatges de Silicon Valley, el xip de silici havia començat la conquesta del món. L'Europa comunitària s'amplia cap a l'est. L'euro apareix per pagar el compte del supermercat.

A l'inici cronològic del primer segle del tercer mil·lenni, la mutació digital accelera les turbines de la globalització. Gairebé res no estava previst: a *Blade Runner* no hi havia telèfons mòbils. Atemptat de les Torres de Manhattan, el 2001. Encara es discutien els pros i els contres de la teoria de la fi de la Història quan es va haver de reciclar el xoc de civilitzacions.

El març del 2004, esclaten les bombes d'Atocha, coincidint amb el final del projecte Genoma Humà, quan el telèfon mòbil comença a modificar la quotidianitat. El contenidor transforma els fluxos del comerç mundial. Noves economies emergents, incògnites climàtiques, el turisme *low cost* i més incertesa per a la consciència humana.

L'arribada de la crisi econòmica del 2008 va representar una inestabilitat europea, la pèrdua de confiança en l'euro i l'aparició de nous populismes. Amb un nou estatus de poder per a Alemanya, la recuperació comença però la Unió Europea segueix perdent pes als escenaris globals. Els Estats Units de Barack Obama, de manera gairebé inevitable, decideixen mirar cap al Pacífic més que no pas cap a Europa. És el nou geoequilibri, mentre les persones es camuflen o reconeixen a Facebook. Triomf del pop coreà.

Entra en escena la generació Mil·lenni, nascuda als vuitanta. Les impressores 3D extreuen una nova realitat del no-res. Al Pròxim Orient les coses estan gairebé com havien quedat a conseqüència del 1914. A Europa, la confrontació armada ha donat pas a la Unió Europea. I a Àsia, és que la Xina acabarà sent com Alemanya el 1914? El segle XXI només es troba al primer replà. Malgrat les recurrències, vivim en un món que no és lineal, que no és predictable, perquè el futur no està escrit per endavant. Més aviat s'escriu cada dia. ●

La representativitat del Parlament Europeu acull forces polítiques cohesives i altres –especialment després de les últimes eleccions– més aviat de fragmentació, agents de populismes que són tot un repte per als consensos de centredreta i centreesquerra

F

Panorama postcrisi

—Es pot argumentar que la integració europea s'acaba reforçant després de cada crisi. Aquest és el panorama actual de la postcrisi, l'horitzó d'una Unió Europea amb dilemes de creixement, confiança institucional i política de seguretat.

Els dos components fonamentals són una idea concreta d'Europa i el pragmatisme, els motors que van dinamitzar la integració europea després de la Segona Guerra Mundial amb la Comunitat del Carbó i de l'Acer. Entrarem en una fase d'eurooptimisme? Com es pot resoldre l'equilibri entre llibertat i seguretat? Continua el debat sobre una Europa a dues velocitats, però el panorama postcrisi pot ser una oportunitat per reforçar les posicions d'Espanya.

- 14** Una gran política per a la Unió Europea
per José M. de Areilza Carvajal
- 20** Entrevista a Jean-Dominique Giuliani
per redacció F
- 22** Europa de llibertat i seguretat
per Lluís Foix

- 24** Espanya en l'actual sistema de poder de la UE
per Núria González Campaña
- 26** Unió Europea: el moment de les dues velocitats?
per Jordi Gual

Una gran política per a la Unió Europea

EL REPTÉ ÉS JUSTIFICAR UN NOU PODER EUROPEU, LEGÍTIM, LIMITAT I EFICAÇ, TAMBÉ EN LA SEVA ACTUACIÓ COM A ACTOR GLOBAL

per José M. de Areilza Carvajal

— **Just quan la Unió Europea** donava símptomes de fatiga política i d'incapacitat de renovació per posar dret un nou ideal, va arribar la pitjor crisi econòmica en setanta anys. Els problemes de la moneda comuna, els rescats, les situacions pròximes a l'entrada d'un país a la UCI, van crear una divisió perillosa a l'eurozona entre països creditors i deutors, i va fomentar tensions i danys col·laterals en la democràcia europea i en les nacionals. Potser els dirigents europeus no han demostrat lideratge, però sí prou responsabilitat per no deixar caure l'euro i provocar el caos. A canvi, han teixit una estranya governança, feta de pedaçs i de desconfiança envers el nivell de govern europeu i el mètode comunitari. La bona notícia és que s'ha guanyat temps per relançar la integració europea a través de la política. Una manera d'entendre la Unió els últims quinze anys és veure-la com un bloc abstret, que mira cap a dins i inverteix les seves millors energies en una introspecció poc fructífera, a més d'haver d'atendre les emergències d'un euro pensat només per als bons temps.

Ara, en aquesta segona etapa de la unitat europea, el repte és justificar un nou poder europeu, legítim, limitat i eficaç, també en la seva actuació com a actor global, i fer-ho de manera que sigui plenament compatible amb les democràcies nacionals. Per aconseguir-ho s'ha de prescindir d'algunes maneres de fer pròpies

del primer itinerari, concebut en un moment excepcional. L'elitisme, el sentit de destí històric, la tecnocràcia excessiva i la preeminència de negociacions entre experts sense gairebé transparència –elements de nou presents durant el redisseny de l'euro– han estat contraproductius a l'hora de reinventar la integració.

Els resultats de les eleccions europees van afegir noves dificultats a la situació política de la Unió i a la d'alguns estats membres, especialment França, el Regne Unit i Espanya. Van ser uns comicis en què molts ciutadans van pensar que el vot no tenia conseqüències, més enllà de donar un toc d'atenció als governs i a les institucions comunitàries, en bona mesura per la lenta i dolorosa resolució de la crisi de la moneda comuna.

La crisi de l'euro ha tingut conseqüències fonamentals per al procés d'integració del nostre continent. L'acumulació de mesures urgents i improvisades per salvar la moneda comuna va distorsionar el funcionament de les institucions europees i va posar a prova les democràcies als països del sud, amb divisions fins ara desconegudes entre estats membres i entre governs i ciutadans. La tasca de construir les normes i institucions que requereix l'eurozona és tan necessària com difícil. Gràcies a la bona gestió de Mario Draghi al capdavant del Banc Central Europeu i a la consecució d'una unió bancària, es disposa d'una mica de temps per avançar ➤➤

D'esquerra a dreta,
el ministre de Finances
alemany, Wolfgang
Schauble, el seu homòleg
holandès i el president
de l'Eurogrup, Jeroen
Dijsselbloem,
i el president del Banc
Central Europeu, Mario
Draghi, conversen durant
la trobada de l'Eurogrup
a Luxemburg

cap a una veritable unió econòmica, amb bases polítiques renovades.

Els efectes de la votació europea del maig passat, a vegades presa a la lleugera, són molt seriosos perquè han fet trontollar els governs de Londres i París i han multiplicat el nombre de veus antieuropees i populistes a la cambra d'Estrasburg. Els missatges dels extrems -Front Nacional i UKIP- contaminen les visions sobre la Unió dels partits moderats. Un cop coneguts els resultats de les eleccions, François Hollande de seguida va reclamar menys Europa i David Cameron llançava l'advertència que l'eurozona no ha d'aprofundir en el seu desenvolupament polític, mentre

enduria el seu discurs sobre la immigració i la lliure circulació de treballadors. En el fons, es tracta de sengles expressions d'impotència davant l'onada populista. Per fortuna, al nou Parlament Europeu la suma de populars, socialistes, liberals i verds pot oferir una majoria estable, com a paret de contenció de les veus antieuropees que han aconseguit escó. I sort d'això, perquè des del Tractat de Lisboa la cambra té l'última paraula en les principals

A sota, el primer ministre italià, Matteo Renzi, s'adreça al ple durant la presentació de la presidència temporal italiana de la Unió Europea. [Foto de Laura Lezza, Getty Images]

Dreta, un seguidor del partit d'ultradreta i euroescèptic UKIP sosté un pamflet davant l'oficina de campanya a Newark [Foto d'Oli Scarff, Getty Images]

Per fortuna, al nou Parlament Europeu la suma de populars, socialistes, liberals i verds pot oferir una majoria estable, com a paret de contenció de les veus antieuropees que han aconseguit escó

àrees en què la UE legisla.

A Espanya, el resultat de les eleccions europees va desestabilitzar el bipartidisme. La lluita a garrotades entre els dos principals partits els va deixar enfonsats a terra, i va obligar el principal partit de l'oposició a replantejar el seu lideratge i la seva relació amb la resta de l'esquerra. Espanya necessita més que altres estats membres que la integració europea, sobre noves bases polítiques, funcioni seixanta anys més, perquè conté un veritable règim antisecessió i l'ideal cosmopolita propi del procés europeu fomenta la pluralitat de lleialtats col·lectives. El preu de ser europeus segueix sent deixar enrere el nacionalisme exclouent i el proteccionisme econòmic a qualsevol nivell de presa de decisions.

El Regne Unit, en els últims temps, sorprèn el món per la seva opció tan clara a favor de la democràcia directa,

malgrat la seva bona experiència com a bressol de la democràcia representativa. El referèndum escocès del 18 de setembre de 2014 és un mal precedent en el context britànic, una excentricitat en termes europeus, permesa per la seva constitució no escrita i una història mal explicada d'una unió de regnes. L'autèntic problema britànic és l'altre referèndum, el de sortida de la Unió, plantejat com una fugida cap endavant i el primer efecte del qual és debilitar la influència de David Cameron a Brussel·les i deixar Angela Merkel sense el seu aliat preferit en qüestions econòmiques.

Els resultats a Alemanya van ser favorables per al partit de la cancellera. En les setmanes posteriors a les eleccions, Angela Merkel va estar massa displicent amb el Parlament que s'acabava d'elegir. Va retardar tant com va poder el seu suport al candidat popular a la presidència de la Comissió, Jean-Claude Juncker, com si els pobles europeus s'haguessin equivocat quan van votar. De fet, la crisi de l'euro ha donat un paper rector en la Unió a Alemanya, la primera economia i el país més poblat de la UE. Però aquest país prefereix ser imitat a exercir un lideratge enèrgic i ha fet un esforç més gran que altres -França, per exemple- per construir noves normes i institucions que facin viable i irreversible l'euro, un compromís paneuropeu que de vegades costa reconèixer. L'hegemonia alemanya no és una cosa volguda pels seus propis ciutadans. Aquesta autocontenció no impedeix que Berlín tendeixi a projectar sobre el conjunt de l'eurozona seves categories ➤

Si ens governem en bona mesura des de Brussel·les és essencial que diferents visions del bé comú competeixin en una deliberació democràtica

jurídiques federals i els seus senyals d'identitat econòmics, com són austeritat, l'estalvi, la por a la inflació o la desconfiança dels mercats financers. L'actual cancellera ha passat de ser una política resistent i tenaç a una líder disposada a exercir el poder per configurar un nou govern econòmic europeu. No obstant això, li falta visió de conjunt i li costa pensar a llarg termini, a diferència del seu mentor Helmut Kohl. Per això necessita aliats en altres estats membres, un reequilibri que doni com a resultat una relació més sostenible entre el nord i el sud. No estem davant d'una Germania Restituta, en bona mesura perquè l'executiu de Berlín prefereix que el deixin en pau a haver de ser responsable de tota la Unió.

Des del 2008, els problemes de la moneda comuna s'han d'entendre en un context més ampli que el merament econòmic, com una veritable cruïlla en el procés d'integració del continent. El problema de fons és que, davant la falta d'utopia europea per renovar el camí cap a la unió, els nostres dirigents dubten, exhibeixen pragmatisme i pacten solucions tècnicament molt complexes, entre uns pocs, sense debat públic. En el fons, senten nostàlgia dels temps en què l'europeisme era necessari i possible perquè concernia a un món d'experts i de dirigents polítics amb la mateixa experiència històrica d'una Europa fracassada i empètida.

L'anomenat mètode Monnet defineix la idea de fer petits passos per anar integrant Europa segons un mètode d'assaig i error que centra les seves decisions a posar l'accent en la integració econòmica, a generar

xarxes d'interdependència entre actors transnacionals. Però el veritable mètode del pare de la integració va ser la combinació d'una anàlisi impecable dels problemes, la redacció de plans per organitzar els estats de manera nova, per tal de resoldre aquests reptes, i una audàcia gegantina per mobilitzar a través de les seves xarxes personals els millors caps perquè treballessin a concretar aquests plans, així com als dirigents de cada moment per oferir-los que els capitalitzessin com a projectes de dimensions èpiques.

Perquè la Unió Europea recuperi el pols cal que es transformi en un espai públic des del qual formular diferents objectius, que mobilitzin els ciutadans a favor d'aquest horitzó comú, com poden ser la sostenibilitat de l'estat del benestar, l'impuls de la innovació i el talent emprenedor, la creació de millors costums democràtics en diferents nivells de govern. Si ens governem en bona mesura des de Brussel·les és essencial que diferents visions del bé comú europeu competeixin en una deliberació al més democràtica possible.

Les institucions de Brussel·les i els governs nacionals han de reconnectar amb els ciutadans, perquè se sentin propietaris del projecte europeu i no simples destinataris de decisions magnànimes preses sense que s'entengui molt bé com. Davant d'aquest panorama, la tasca dels partits i governs responsables és lluitar contra la desafecció política. El problema principal no són els antisistema, sinó els votants moderats que no van a les urnes. La integració europea és el millor invent polític del

segle XX i cal relançar-lo perquè també ho sigui al XXI. L'alternativa a la renovació del component utòpic de la integració és una UE desconcertada i a la defensiva: ha aconseguit redissenyar l'euro però encara no s'explica a si mateixa com a unió política, ni sap què fer davant la desigualtat entre els seus estats i la crítica o la indiferència ciutadana cap als seus processos, institucions i normes. A Brussel·les s'ha obert un nou cicle amb l'elecció del Parlament i de la Comissió. La tasca pendent és proposar una manera atractiva i duradora de viure junts, inspirada en un nou ideal europeu. Vénen temps interessants per al nostre continent i el seu procés d'integració. La clau continua sent encertar-la quan s'uneixen persones i amb aquesta finalitat atreure les seves ments i els seus cors. ●

José M. de Areilza Carvajal és titular de la Càtedra Jean Monnet-ESADE i secretari general d'Aspen Institute España

Esquerra, la cancellera alemanya, Angela Merkel, es dirigeix als membres del Bundestag [Foto de Thomas Trutschel, Photothek/Getty Images]
A dalt, el president de la Comissió, Jean-Claude Juncker, assisteix a un acte a la Universitat de Bolonya [Foto de Roberto Serra, Iguauna Press/Getty Images]

L'eurooptimisme possible

JEAN-DOMINIQUE GIULIANI, PRESIDENT DE LA FUNDACIÓ ROBERT SCHUMAN, ADVOCA PER LA CONSOLIDACIÓ DEL 'SOFT POWER' DE LA UNIÓ EUROPEA QUE ESTIMULI EL DEBAT INTEL·LECTUAL POSTCRISI

Petit tractat d'optimisme és el subtítol de l'assaig que acaba de publicar a França Jean-Dominique Giuliani, president de la Fundació Robert Schuman, el prestigiós *think tank* que renova i s'adapta a la realitat canviant els valors de l'europeisme clàssic. En hores de postcrisi, Giuliani valora amb gran lucidesa per què i com Europa es mantindrà en el cor del món. Creu possible un eurooptimisme raonable després de la dura experiència recent de la incertesa i el desencant.

Crisi de la idea d'Europa: "Envejada a l'estranger, Europa no deixa de denigrar-se internament. Vol dir que hi ha un cert abandó, un error d'anàlisi, un cansament derivat de l'esforç, un fracàs? Allò que la Unió Europea ofereix als seus components és l'estabilitat, una riquesa incomparable en un món que canvia constantment. L'Europa organitzada és, al mateix temps, la confiança i les normes sòlides, regulacions que no es poden alterar a la primera i que contribueixen de manera original i justa a l'estabilitat mundial. Per això Europa continua en el cor del món, encara que el creixement es concentri a l'Àsia. Tampoc no és la primera potència militar, però representa el primer PIB del planeta i és la primera potència comercial malgrat els països emergents. Més del 42% del comerç mundial es fa amb la Unió o en el seu si. El mercat de consum europeu és el més important del món pel poder mitjà de compra que té, per les regles conegudes i estrictes i per la seva política de protecció dels consumidors".

Com es defensen els interessos europeus: "Cal reflectir amb més identitat

una Europa atenta als seus interessos en les negociacions internacionals. Abans de reclamar una nova norma, convindria assegurar-nos, encara que en el fons sigui bona, que respon als nostres interessos, que no és només resultat d'una pressió política. Cal preparar-se per ser més reactius, més pragmàtics, menys ideològics i més contundents en la promoció dels nostres interessos. Poden ser una prova crucial les negociacions que s'han obert amb els Estats Units o en l'àmbit multilateral. Caldrà, allora, fermesa i capacitat d'adaptació".

La norma en lloc de la força, el 'soft power' europeu: "Cap habitant del planeta està tan protegit pel dret com un ciutadà europeu. És aquesta Europa de les llibertats reals la que sedueix més a l'exterior que no pas a l'interior. I, al mateix temps, va ser a Europa on es va inventar l'estat del benestar. Tots els indicadors són de menys desigualtat i de menys nivells de pobresa. I més enllà d'això tenim l'evidència del llegat cultural i humanista d'Europa. És tot el contrari d'un estat o d'un imperi, és una construcció original que postula que el diàleg, la discussió i la pau són indispensables per a les relacions internacionals i obliguen els seus estats a cooperar. Aquest és el model i el paper de la Unió al món. en això consisteix el seu *soft power*, és a dir, la seva capacitat d'influir sense el recurs de la força".

Una sola veu per a Europa: "Sí, la crisi grega demostra que els processos de decisió són lents. La lliçó és que calen normes més estrictes, una millor unitat de paraula. Estem molt lluny de tenir una sola veu per

expressar-nos en nom de l'euro o d'Europa. Per ara, només el Banc Central Europeu, veritable institució federal, ha augmentat la seva credibilitat ja que ha tingut un paper principal en la superació de la crisi. Tampoc no podem ignorar que els europeus han creat un sistema de poders comuns marcats per la feblesa, per poder preservar algunes competències que legitimen, segons alguns, la seva elecció i les seves prerrogatives nacionals. Un altre factor en el desinterès europeu és que hem confós el control necessari dels executius amb la feblesa dels governs. És una debilitat. Ha de ser i pot ser corregida. Perquè Europa progressi cal inventar poders ben controlats però forts i amb capacitat de decisió".

Europa com a presència global: "Un exemple: és una dimensió massa ignorada que en dos terços de la superfície del planeta no regeix la llei dels estats, sinó l'estatus de *res nullius*, és a dir, que no pertanyen a ningú. És el mar. Però és que la Unió és la primera potència marítima del món, perquè és la primera potència comercial i perquè el 90% del seu comerç exterior es fa per rutes oceàniques, però també per la seva presència en un bon nombre de regions llunyanes, anomenades deliciosament ultraperifèriques".

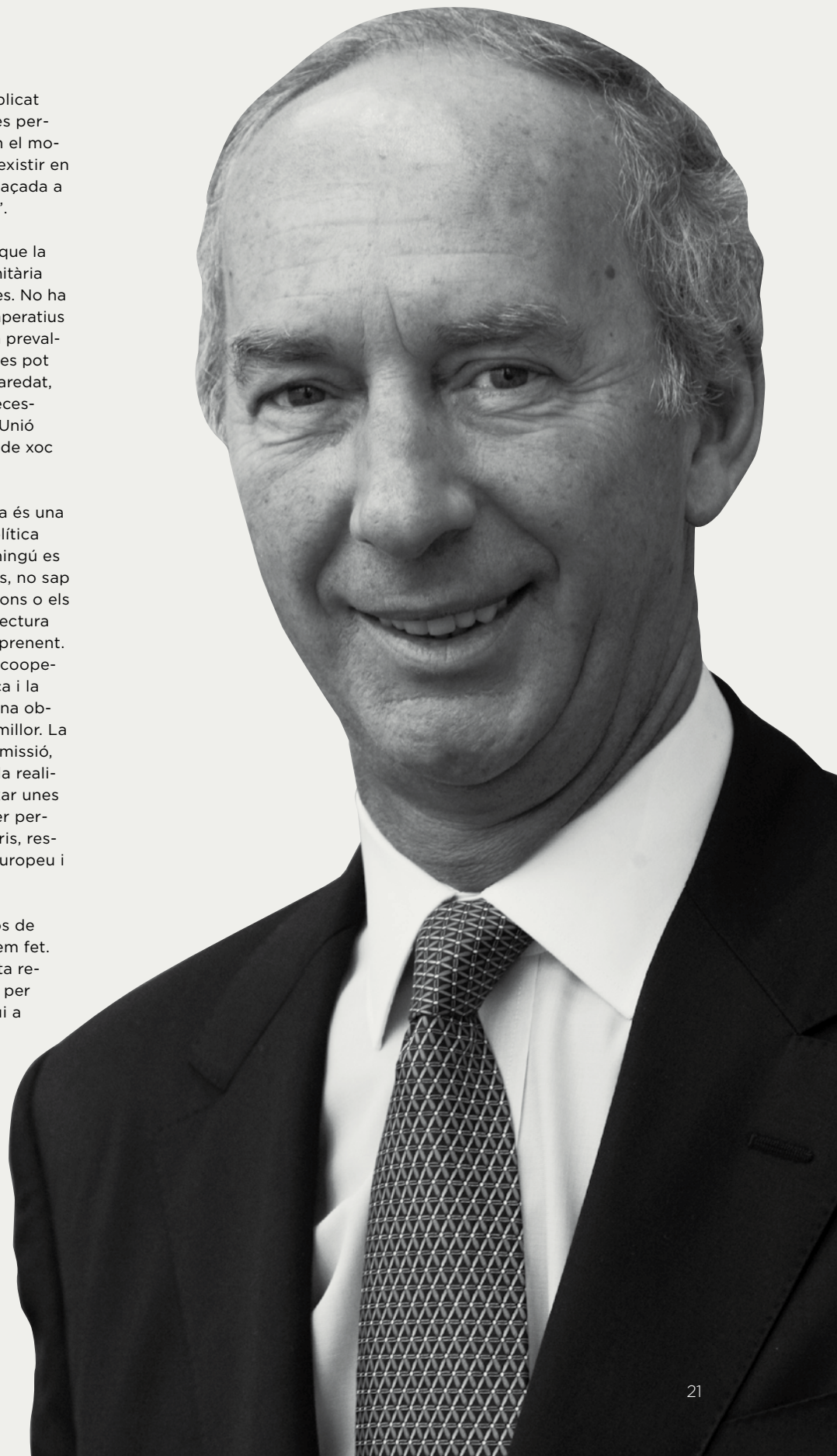
Síntomes de crisi existencial: "Sense dubte, la crisi ha generat desafecció, desamor. La ciutadania europea havia perdut el costum d'una crisi greu. Ha estat dur i rude, ha posat al límit els nervis, continua el fantasma de l'atur. Tenim 26 milions d'aturats. La crisi ens pot fer creure que "demà pot estar menys bé que ahir". Per això s'expressen dubtes sobre la construcció europea. Tot i això, no es qüestiona a fons la necessitat d'integrar-se. És més aviat la percepció que Europa funciona malament, que és una cosa incomprendible, que reproduceix a escala supranacional els errors –burocràcia, immobilisme– comesos a escala nacional. Això ja preocupava Robert Schuman des del 1960, quan deia que era un dels principals riscos de les institucions comunes. A Brussel·les

i Estrasburg tot s'ha fet tan complicat que fins i tot els millors experts es perden. I, així, es dona el cas que, en el moment en què Europa comença a existir en l'escena internacional, està amenaçada a l'interior per una crisi existencial”.

Més reformes: “És una evidència que la crisi ha involucrat l'Europa comunitària en uns anys de reformes intenses. No ha estat per força negatiu que els imperatius d'eficàcia i de pragmatisme hagin prevalgut sobre l'ortodòxia jurídica. No es pot dir que hàgim guanyat molt en claredat, però s'han definit les solucions necessàries. Per respondre a la crisi, la Unió ha mobilitzat una força financera de xoc sense precedents”.

El relat diari de la Unió: “Aquesta és una de les qüestions pendents. La política de comunicació és la pitjor que ningú es pugui imaginar. Entre altres coses, no sap perfilar prioritats en les explicacions o els anuncis que fa. Tot i això, l'arquitectura europea és d'una modernitat sorprenent. A partir del dret ha privilegiat la cooperació i el diàleg abans que la força i la confrontació. Però sí, també és una obvietat la urgència de comunicar millor. La política de comunicació de la Comissió, per exemple, desconnectada de la realitat i massa punitiva, hauria de fixar unes prioritats i ser protagonitzada per personalitats polítiques, els comissaris, responsables davant el Parlament Europeu i l'opinió pública”.

Més enllà de la crisi: “Deixem-nos de dubtes sobre què som i el que hem fet. Assumir les dues coses representa retrobar l'optimisme indispensable per aconseguir amb èxit el que vingui a continuació. Més enllà de la crisi, la influència de la Unió Europea en els assumptes del món ja és molt més gran del que els mateixos ciutadans esperen. La moneda, l'euro, les seves regles i les seves pràctiques ja són exemple per a molts estats. El pes de la Unió és real. Les seves febleses són, al mateix temps, les seves riqueses. El futur del planeta ja no es pot escriure sense l'Europa integrada”. ●

Europa de llibertat i seguretat

ELS DRETS HUMANS, LA PROTECCIÓ DE LES MINORIES I LA DEFENSA DEL DRET SÓN ELS PODERS DEL VELL CONTINENT, PERÒ COM PROTEGIR-LOS SENSE UNA SEGURETAT COL·LECTIVA?

per Lluís Foix

— **La crisi econòmica** s'ha convertit també en una crisi política. La crisi de l'euro ha imposat retallades, empobriement, tensions socials, desesperació, una Europa del nord i una del sud. Les crisis a les velles nacions que formaven part de l'Imperi rus afecten també una Unió Europea que segueix sent l'espai més atractiu per a milions de persones arreu del món. El conflicte d'Ucraïna es va plantejar precisament per la vella pugna de les nacions d'Europa entre inclinar-se cap a l'Orient o cap a l'Occident. Ucraïna va optar per Brussel·les per protegir-se del Kremlin. El mateix van fer les repúbliques bàltiques i de manera especial Polònia, que ha estat víctima de les incursions de russos i alemanys que l'han privat de la seva sobirania durant segles.

Europa no té la protecció segura dels Estats Units que li havia permès créixer sense haver de dedicar grans partides als pressupostos de defensa. És cert que el seu gran poder d'atracció són els drets humans, la protecció de les minories i la defensa del dret. Però la vella qüestió es planteja de nou: com protegir els èxits assolits sense una seguretat col·lectiva que els garanteixi? Després d'un segle de terror, de guerres, de totalitarisme i de milions de morts, finalment la democràcia ha aconseguit el que ningú no havia pogut imaginar. Vivim en un continent en pau, convivència i respecte entre els pobles i les nacions. Si torna la raó d'Estat i s'imposa per sobre dels interessos col·lectius, supranacionals,

L'ara abandonada estació Teufelsberg va ser el lloc triat per monitorar les comunicacions dels soviètics de l'est de Berlín

podem entrar en períodes de perilloses turbulències.

Malgrat les pors, la crisi i l'angoixa que es respiren al cor d'Europa, no ens podem permetre oblidar d'on venim i cap on anem. Els totalitarismes del segle passat, dos monstres que van assolar el continent semblant desenes de milions de morts, van ser derrotats per les armes i, a més, van perdre la batalla de les idees.

Europa va ser destruïda dues vegades. El president Woodrow Wilson va venir a socórrer militarment els europeus fraticides i va deixar escrits els famosos 14 punts del Tractat de Versalles, entre els quals hi havia el dret d'autodeterminació dels pobles. També s'introduïa un concepte nou, inalterat al llarg del segle passat. Era el principi de seguretat col·lectiva que

comporta un conjunt d'aliances amb els amics i també un diàleg obert i constructiu contra els enemics i adversaris.

Les eleccions europees del 25 de maig van produir una implosió al Parlament, amb majories precàries per decidir els grans temes que afronta una Europa arrossegada pels canvis de fons que no sap com abordar. Les urnes han enviat missatges euroescèptics, populistes, xenòfobs i de radicalisme extrem. Els dos pilars polítics de la Unió es mantenen, erosionats, però segueixen ocupant la centralitat de la política europea. Les famílies cristianodemòcrates i socialdemòcrates tenen una còmoda majoria que pot neutralitzar els intents autodestructius que han aparegut en l'espèctre parlamentari europeu.

Foto de Getty Images / Stockphoto

Europa ha arribat fins aquest moment de discutida plenitud per haver dit prou a les guerres entre Alemanya i França i perquè estava protegida per la força dels Estats Units, que va utilitzar el territori continental per combatre i derrotar l'enemic soviètic. És un fet que quan va caure el mur de Berlín hi havia més d'un milió i mig de soldats nord-americans a Europa, principalment acampats a la República Federal d'Alemanya. França duia el pes polític i Alemanya acceptava el lideratge militar dels Estats Units. El canceller Helmut Schmidt havia dit que "Washington és el nostre aliat més poderós però París és el nostre aliat més proper". L'Europa protegida pel sistema militar, econòmic i polític dels Estats Units va renèixer de les seves cendres i va aconseguir un sistema de convivència i un repar-

timent de riquesa que es basava en el capitalisme social renà que van posar en marxa els cancellers Adenauer, Erhard i successors. Europa va créixer i progressar. L'evidència de les diferències socials i econòmiques amb l'altra Europa que va caure sota la influència de Moscou i del "socialisme real", defensat pel conegut Pacte de Varsòvia, va arribar a ser tan gran que els mateixos ciutadans d'aquests països van ser els que van derrocar uns règims que els privaven de llibertat individual i col·lectiva. La guerra freda es va vèncer sense disparar un sol tret. Van caure els murs i les fronteres ideològiques. La Unió Europea va tenir la valentia i la generositat per acollir en les seves institucions tots aquells països de cultura i civilització compartides. El gest, liderat per François Mitterrand i Helmut Kohl,

era una oportunitat i un risc. La Unió Soviètica s'havia fet miques. Va perdre catorze repúbliques que es van declarar independents de l'imperi, el PCUS va passar a ser un instrument florit del vell règim i el desconcert es va apoderar dels russos, que van comprovar que havien perdut setanta anys del segle passat. Els països de l'Europa ampliada es van sumar a la resta d'institucions occidentals, principalment a l'Aliança Atlàntica, que va ampliar la seva influència fins a les mateixes fronteres de la Rússia amputada.

La fi de la guerra freda es va traduir en un nou equilibri internacional. Tot feia pensar que els Estats Units i Europa havien arribat al final de la història i que fora dels sistemes democràtics i lliures no hi havia cap futur. La realitat va començar a canviar aviat aquestes percepcions. Els Estats Units van anar retirant els seus efectius militars a Europa. Rússia va despertar del malson i ha tornat a ser una peça clau en la política internacional com no ho havia estat des de la guerra contra Napoleó a principis del segle XIX. La Xina va començar a créixer i s'ha convertit en una potència econòmica tan important com els Estats Units. Van sorgir els països emergents, amb el Brasil, la Xina, l'Índia i Sud-àfrica al capdavant.

La presidència Obama tenia la intenció de liquidar els compromisos militars adquirits pel seu antecessor a la Casa Blanca. Però a mitjans del segon mandat es va començar a entreveure el gran error que havien significat les guerres a l'Afganistan i l'Iraq. Washington ja no és el gendarme del món ni tampoc el país indispensable.

La crisi econòmica que va esclatar a Wall Street el 2008 segueix sense un diagnòstic clar i, per tant, no hi ha solucions per resoldre-la. No es tracta d'apedaçar el sistema sinó de tancar els forats que el fan inoperant o injust. El papa Francesc ja ha dit que "el nostre sistema econòmic mundial ja no s'aguanta". Encara que sembli contradictori, l'actiu més important d'Europa no és l'economia o la riquesa. Europa ha de vetllar per sobre de tot per mantenir les seves llibertats. ●

Lluís Foix és periodista i analista polític

Espanya en l'actual sistema de poder de la UE

EL BUIT QUE HA DEIXAT LA DESAPARICIÓ DEL TRADICIONAL EIX FRANCOALEMANY PODRIA SER APROFITAT PER ESPANYA SI ES CONFIRMA LA RECUPERACIÓ ECONÒMICA I ES GARANTEIX L'ESTABILITAT INTERIOR

per Núria González Campaña

— **A principi de l'any 2013 saltaven les alarmes.** La pèrdua d'autoritat d'Espanya en el sistema de poder de la Unió Europea ja no es podia dissimular perquè el país es quedava sense cap càrrec rellevant allà on s'havia de decidir el seu destí econòmic: l'Eurogrup, el Banc Central Europeu i el Mecanisme Europeu d'Estabilitat. El mateix ministre d'Economia Luis de Guindos reconeixia que havíem "tocat fons". El gir en la política europea després de les eleccions generals de l'any 2004 –"d'irrellevància per decisió pròpia" segons José María de Areilza– va ser percebut a Brussel·les i les cancelleries europees com una debilitat que, sumada a la profunda recessió econòmica, feia retrocedir Espanya a la perifèria d'Europa, tot i que per extensió, PIB i població hauríem de ser considerats un estat mitjà-gran. De fet, el nostre país havia adquirit durant els successius governs dels presidents González i Aznar, per progressió creixent, un estatus de país gran o, almenys, protagonista. Per exemple: el nou repartiment de vots en el Consell, que es va pactar en les

negociacions del Tractat de Niça de l'any 2000, va afavorir de manera especial Espanya –27 vots espanyols davant els 29 d'Alemanya–.

Espanya intenta a marxes forçades revertir el declivi de la influència centrada a demostrar una millora econòmica i reforçar la imatge de país seriós i fiable. Recuperar la rellevància perduda exigirà alguna cosa més. Hi haurà riscos i oportunitats. Un risc que ha d'afrontar Espanya, derivat de les eleccions al Parlament Europeu del passat 25 de maig, és una pèrdua evident de capacitat negociadora a l'Eurocambra. La fragmentació política provocada per aquells resultats electorals –amb escons per a deu formacions espanyoles, el doble que el 2009– ja comporta una menor influència dels eurodiputats espanyols en els dos principals grups polítics del Parlament. Així, mentre els eurodiputats espanyols del Partit Popular Europeu representaven un 9% en l'anterior legislatura, avui signifiquen un 7,5%. Més preocupant és el cas de l'Aliança Progressista de Socialistes i Demòcrates, segon gran grup de l'Eurocambra, en la qual els eurodiputats espanyols suposaven un 12,5%, mentre que avui únicament representen un 7,3%.

Obviament, Espanya segueix disposant de 54 eurodiputats però les dades de fragmentació resulten rellevants ja que la gran majoria de les votacions es decideixen en el si de la gran coalició entre el Partit Popular Europeu –del qual forma part el PP– i l'Aliança Progressista de Socialistes i demòcrates –que integra el PSOE–. Aquesta tendència molt previsiblement s'accentuarà en els propers anys, impulsada, d'una banda, pel govern de gran coalició d'Angela Merkel i, de l'altra, per la necessitat de crear una mena de “cordó sanitari” contra els grups del Parlament Europeu partidaris d'un retrocés en el procés d'integració europea. De fet, els euròfobs són primera força política a França i el Regne Unit. És a dir, hi haurà con-

solidació d'un bipartidisme institucionalitzat davant l'auge populista a tot Europa. No obstant això, la debilitat espanyola al Parlament Europeu s'hauria pogut atenuar si el lideratge o la capacitat tècnica dels actuals eurodiputats espanyols en els dos grans grups fossin capaços de suplir la seva disminució numèrica. Això està encara per demostrar.

Per a Espanya, són significatives l'obtenció d'una comissaria de prou pes i rellevància i, alhora, la Presidència de l'Eurogrup. Amb tot, la tan debatuda crisi de lideratge a Europa i la preocupant manca d'orientació o estratègia, sense deixar de ser alarmants, poden esdevenir una oportunitat per a Espanya. Al llarg del procés d'integració europea els impulsos i els lideratges sempre han estat compartits, mai han procedit d'un únic dirigent o país. Així, assumir que la cancellera Merkel –sovint acusada d'actuar a curt termini i de no tenir una visió supranacional audaç– ha de consolidar-se com la principal força motriu del desenvolupament de la Unió Europea és, probablement, un error. En aquest escenari de lideratges necessàriament compartits, la Unió Europea és cada vegada més una Unió d'estats l'impuls dels quals prové del Consell Europeu. En conseqüència, a Espanya li convé apostar amb decisió per ser un dels motors europeus mitjançant aliances forjades, per exemple, a través de cimeres bilaterals prèvies a les grans trobades en el si de les institucions europees. L'estratègia de teixir associacions bilaterals basades en interessos mutus havia donat fruits en el passat, però va ser abandonada en la segona legislatura del president Zapatero. Ara s'està recuperant per l'actual govern.

És l'hora de superar el discurs “més Europa” i centrar-se a convèncer sobre una “millor Europa”, com diu Andrés Ortega, és a dir, una Unió més àgil i més eficient en les competències en què el principi de subsidiarietat indiqui de debò que la instància més

ben posicionada és la supranacional europea. Per exemple, caldrà aprofundir i cedir sobirania, si cal, en temes d'unió econòmica i monetària, unió bancària i mercat interior, però en moltes altres qüestions s'observa una tendència cap a la renacionalització que no s'ha de ser veure amb por. És fonamental ajustar els àmbits de decisió estatals i europeus.

En conjunt, Espanya està en disposició de ser un dels països amb participació activa en la futura formulació del procés d'integració europea. La desaparició del tradicional eix franco-alemany ha deixat un buit en el sistema de poder de la Unió Europea. Per ocupar-lo, s'han de complir diverses condicions: en primer lloc, si la lenta recuperació econòmica es confirma, el país consolidaria la seva fiabilitat com a soci europeu, i més tenint en compte el paper central que Espanya pot exercir en el subministrament de gas a l'Unió Europea –via gasoducte d'Algèria– en vista de la crisi amb Rússia i la urgència d'una política energètica conjunta. En segon lloc, Espanya necessita una certa fortalesa i estabilitat interiors que sigui percebuda a l'exterior. Aquí, els processos que amenacen de trencar l'ordre constitucional vigent representen una dificultat seriosa per a una acció exterior ambiciosa, previsible i estable. En tercer lloc, el Govern espanyol ha de tenir voluntat per tornar a assumir un paper protagonista a Europa, no es tracta d'ocupar el poder per fer seguidisme de les polítiques d'altres estats membres, sinó de saber exercir-lo amb un relat propi i de proposar solucions i alternatives per al projecte europeu comú. Una política de consistència pot convertir Espanya en un dels aliats que Alemanya necessitarà per redefinir estratègicament la Unió Europea. ●

Núria González Campañá és professora col·laboradora de dret de la UE a ESADE. Màster en Dret i Diplomàcia, The Fletcher School (Tufts University)

— **Encara que avui bufen** alguns vents contraris a l'ideal d'una Europa més unida, l'actual *impasse* de la política europea exigeix un pas endavant decidit per part de tots aquells països que ja han fet uns grans esforços compartint una moneda comuna i un espai interior de lliure circulació. Aquest pas endavant és necessari si no es vol acabar perdent el que s'ha assolit fins avui, ja que la inestabilitat actual impulsa el descontentament i la desafecció envers la idea d'Europa. A més, les recompenses d'aquesta etapa final d'integració són enormes i poden constituir un factor essencial per canviar dràsticament l'actitud de la població europea envers la Unió. Poden significar que la població europea assumeixi una realitat que avui es posa en dubte, que la Unió Europea, lluny de ser el problema, és de fet la solució.

Els resultats de les eleccions europees del mes de maig passat van posar de relleu un cop més la manca de sintonia creixent entre el procés d'integració europea en el seu format actual i les aspiracions i expectatives de gran part de la ciutadania.

Una explicació, crec que circumstancial, de l'augment d'aquest euroescepticisme és l'efecte de la crisi econòmica que ha patit el continent. És ben cert que la seva duresa i prolongació són, en part, conseqüència dels errors comesos pels països membres en la introducció de la moneda única. Tanmateix, la reacció adversa d'importants segments de la població europea obeeix més a la insatisfacció per la gestió de les conseqüències de la crisi que no pas a una valoració de les causes. Més enllà de la percepció associada a la crisi econòmica, penso que també hi ha raons estructurals molt importants darrere de l'augment de la desafecció de la ciutadania europea. Si la Unió Europea no respon a les expectatives que hi diposita la població és per raons diverses que convé examinar amb deteniment.

La primera és que el creixement econòmic al continent ha estat molt escàs al llarg dels darrers quinze o vint

anys i, en qualsevol cas, és insuficient per mantenir l'estat del benestar en els nivells de prestacions amb què ha estat funcionant a la majoria dels països membres. Les causes d'aquest baix creixement són controvertides, però hi ha dos components que habitualment reben poca atenció i hi tenen un paper determinant. Un d'ells és el domini que les elits nacionals continuen exercint sobre els aparells de poder dels estats membres. Aquestes elits es resisteixen a cedir sobirania a Brussel·les, en àrees clau com ara la política fiscal i la política regulatòria. Això implica que tant la unió econòmica i monetària com les polítiques del mercat interior en sectors regulats, com són l'energia i les te-

fectes- i la percepció de la legitimitat democràtica d'aquest poder per part de la ciutadania. Les institucions europees són legítimes gràcies a la representativitat democràtica dels líders nacionals que conformen el Consell Europeu i també per l'elecció directa dels representants populars al Parlament Europeu. Però la complexitat del procés de presa de decisions i el paper de la Comissió Europea fan que sovint els líders nacionals promoguin internament polítiques impopulars, amb l'excusa que es tracta de mesures comunitàries inevitables d'adoptar. Cal recordar, en aquest sentit, que tot i que és cert que la Comissió Europea té iniciativa legislativa pròpia, també ho és que es tracta d'un organisme nomenat pels líders nacionals.

Però potser la causa més profunda de l'actual crisi política és que la Unió Europea, seguint una tradició que es remunta als inicis de la Comunitat Econòmica Europea, ha continuat avançant mitjançant la integració econòmica sense passos paral·lels d'integració política. S'ha seguit confiant que aquesta darrera seria una conseqüència inevitable de la primera. Quan l'avenç polític no ha acompanyat la integració econòmica, el sistema institucional ha sofert, de vegades

de manera molt acusada, com va succeir als anys noranta amb l'esclat del sistema monetari europeu. A hores d'ara hi ha dues àrees de política europea en què el desequilibri entre l'avenç dels acords econòmics i el retard de la integració política està provocant un conflicte molt accentuat. Tan greu que fins i tot pot fer insostenible l'actual configuració institucional.

La primera política conflictiva és la lliure circulació de persones en el si de la Unió. És a dir, la política que permet a qualsevol ciutadà europeu residir i treballar a tots els països membres. Alguns països han anat fins i tot més enllà amb el que es coneix com l'acord de Schengen, que permet traspasar les fronteres internes de la Unió sense controls fronterers. ➤

Unió Europea: el moment de les dues velocitats?

EL MOMENT ACTUAL EXIGEIX UN PAS ENDAVANT I DECIDIT PER PART DE TOTS AQUELLS PAÏSOS QUE JA HAN FET UN ESFORÇ PER COMPARTIR MONEDA I UN ESPAI DE LLIURE CIRCULACIÓ

per Jordi Gual

lecomunicacions, funcionin de manera molt poc satisfactòria. L'altre component és el corporativisme que encara domina en molts estats membres: des del sector privat sovint es dona massa suport als governs nacionals per preservar mercats protegits i sectors en què la competència i la lliure entrada són insuficients.

Una segona explicació estructural de l'allunyament ciutadà del procés de construcció europea té a veure amb la complexitat de l'estructura institucional de la Unió. El problema no és tan sols que sigui difícil per al ciutadà europeu entendre el rol dels diferents organismes comunitaris. La qüestió fonamental és que no hi ha una correspondència clara entre l'exercici del poder a escala europea -qui decideix què, i amb quins

El principi de lliure mobilitat de les persones és un principi polític de la Unió que té importants repercussions positives en termes d'eficiència econòmica per al conjunt del continent. En condicions normals, ja seria difícil d'implementar per la gran diversitat de nivells de vida en el si de la Unió Europea als 28 països que avui hi tenim. Però és pràcticament impossible de garantir si, a aquesta gran diversitat interior, hi afegim un conjunt de polítiques d'immigració dels estats membres que no estan coordinades ni responen a unes directrius comunes. Molt probablement, la lliure circulació de persones en el si de la Unió no serà una política viable a llarg termini si no

va acompanyada d'una política d'immigració comuna. I és obvi que acordar aquest tipus de política comporta, per a cadascun dels països membres, una pèrdua important de sobirania.

La segona gran política que és font de conflicte institucional és, naturalment, la unió econòmica i monetària: l'euro. Compartir una moneda és molt difícil a llarg termini si aquesta unió monetària no va acompanyada d'una integració molt substancial en l'àmbit polític. Per expressar-ho d'una manera resumida, les institucions polítiques comunes són necessàries per fer front als desequilibris crònics de competitivitat que gairebé sempre acaben sorgint en el si d'una unió

monetària. Mitjançant la unió política, o bé es financen estructuralment els dèficits de les parts menys desenvolupades de la Unió, o bé s'imposen centralment les reformes legals i institucionals necessàries per impedir que els desequilibris esdevinguin crònics. Alternativament, les reformes legals també poden fomentar la mobilitat de les persones com a mecanisme alternatiu d'ajust. De qualsevol manera, el grau d'unió política necessari és considerable, superior fins i tot al que cal perquè una unió monetària funcioni harmònicament quan els països membres tenen cicles econòmics diferents. En aquest darrer cas, els passos necessaris tenen a veure amb

La Unió ja disposa d'instruments per avançar en la col·laboració de grups de països, sense que els més endarrerits aturin el ritme dels que decideixen integrar-se més profundament

la unió fiscal i la unió bancària, àrees en què la zona euro ja ha avançat fa ben poc com a resultat de la crisi que s'ha viscut els darrers anys.

És important recordar que tant la política de lliure circulació com la política monetària són àrees d'actuació que avui dia ja no són compartides per la totalitat dels països membres. A la zona euro hi participen avui 18 dels 28 països de la Unió, mentre que Schengen ha estat adoptat per 22 països de la Unió Europea i per quatre que no hi pertanyen.

Aprofundir en la integració política per assolir unes polítiques d'immigració i monetària de la Unió que siguin més coherents i efectives no requereix, per tant, una decisió política de tots els països membres, sinó un avenç del subconjunt de països que ja han decidit formar part d'aquestes àrees de col·laboració que comporten una major renúncia a espais de sobirania propis. És possible, avui dia, avançar en aquest disseny de la Unió en què uns països decideixen unir-se més per

garantir les fites assolides en la integració monetària i la lliure circulació de persones? És factible políticament una Unió Europea a dues velocitats?

En termes de procediment, la Unió ja disposa d'instruments per avançar en la col·laboració de grups de països, sense que els menys desenvolupats aturin el ritme dels que decideixen integrar-se més profundament. Són les anomenades "cooperacions reforçades". La qüestió no és, per tant, de procediment sinó essencialment política. Els països que no participin en aquesta integració reforçada poden témer que l'avenç dels països Schengen-euro es constitueixi com un bloc integrat que passi a dominar l'agenda de la Unió Europea i que, per tant, afecti negativament la resta de països. És coneguda la recança del Regne Unit en aquest sentit, i en especial respecte de l'impacte que pugui tenir tot aquest procés en els interessos de Londres com a plaça financera.

Tanmateix, una integració política més gran dels països Schengen-euro milloraria la legitimitat democràtica

de les polítiques macroeconòmiques i d'immigració, amb un impacte molt positiu en termes de percepció de la Unió Europea per part dels ciutadans. A més, una major coherència de les polítiques comunitàries en aquests àmbits i el suport polític central que rebria faria que la seva implementació en els estats membres fos molt més efectiva. D'aquesta manera, s'aconseguirien uns resultats millors tant en termes de creixement econòmic com en efectes socials de la lliure mobilitat de les persones. De nou, aquestes són dues àrees clau per millorar la percepció que té la ciutadania sobre l'efecte pràctic de la política europea en el seu benestar.

En la relació amb als països que no participin en la "primera velocitat", el nucli dur ha de respectar fonamentalment dos principis inherents al procés de construcció europea des dels seus inicis: el primer és que la primera velocitat ha d'estar oberta a tots aquells països que hi vulguin participar. I, el segon, que els països que participin en la primera velocitat no podran discriminar en cap cas la resta, ja que llavors estarien posant en qüestió algunes de les fites principals obtingudes per la Unió Europea en els seus gairebé seixanta anys d'existència.

Aquest és l'estat de la qüestió, i la pregunta política de difícil resposta és: estan preparats els països del nucli dur de la Unió per fer aquest pas i avançar a dues velocitats? ●

Jordi Gual és professor de l'IESE Business School i economista en cap de "la Caixa"

F

A 100 anys de Sarajevo

—La coincidència dels últims cops de cua de la crisi econòmica i els cent anys de l'inici de la Primera Guerra Mundial poden haver contribuït a un cert fatalisme, com la constatació d'un format cíclic. Tot i que hi ha coincidències significatives, les diferències són d'una dimensió històrica molt diferent. Va arribar la Segona Guerra Mundial i després la guerra freda, però Europa finalment va anar eliminant fronteres, generant institucions comunes i sobirania compartida. Tot i això, aquella Gran Guerra que va començar amb el remot atemptat de Sarajevo segueix oferint lliçons d'errors i complexitats. L'Espanya que el 1914 es va declarar neutral el 2014 és part constitutiva de les dinàmiques europees.

32 Les crisefantines del 1914
per Ignacio Vidal-Folch

38 Confessions burgeses
al llindar de la Gran Guerra
per Xavier Pla

40 Espanya davant la Gran Guerra
per Manuel Álvarez Tardío

42 Catalunya el 1914
per Jordi Canal

44 L'artilleria de Bagaria
per redacció F

LES CRISELEFANTINES DEL 1914

Es compleix un segle de la Primera Guerra Mundial, que va destruir quatre imperis, va causar la revolució bolxevica, va arruïnar Europa i va ser la llavor de futures guerres

per Ignacio Vidal-Folch

— Les criselefantines eren figures de metall i marfil que decoraven la lleixa de les xemeneies a les llars burgeses a principis del segle XX. Representaven una parella enamorada —un Pierrot i la seva Colombine— o una ballarina en plena demostració de dansa, tot plegat molt romàntic i, avui dia, una mica cursi. No hi havia a Europa una casa mitjanament acomodada que no tingués criselefantina, amb la seva suggestió de delicadesa, llanguiment i exotisme domesticat. La moda de les criselefantines es va poder estendre perquè el continent africà s'havia tornat accessible als estats europeus que, amb la generositat més abnegada, desplegaven línies fèrries, obrien mines i a canvi només s'enduïen les matèries primeres i altres béns materials. L'ivori dels ullals d'elefant del Congo arribava per tones als tallers dels artistes i als comerços de joieria i decoració.

El propietari personal del Congo era Léopold Louis Philippe Marie Victor de Saxe-Cobourg i Gotha, Leopold II, segon rei de Bèlgica, un país creat artificialment el 1830 com a “estat matalàs” entre les dues potències. Fou un gran filantrop: el seu ivori va nodrir Europa de criselefantines, també va revalorar les ciutats belgues i el règim d'esclavitud que els seus capatassos van imposar a les poblacions negres va causar prop de vuit milions de morts, un genocidi, sense que ningú se n'adonés. Mentrestant, sospirava pels salons de París darrere els passos de la dona més atractiva de la Belle Époque, la ballarina Cleo de Mérode, la criselefantina més bonica d'aquell temps. Crec que les criselefantines resumeixen aquells 45 anys de pau en què cristal·litza tota la potencialitat d'esplendor i autoindulgència europees, el seu domini del món sencer, la seva ignorància feliç, la seva culpa feliç. Finalment, com empena per una fatalitat demoníaca, per un *pas de deux* de criselefantina, desemboca en les guerres mundials. De les criselefantines a l'hecatombe.

A principi del segle XX la revolució industrial donava a Europa nivells de prosperitat mai vistos; l'índex de natalitat es va disparar; contínuament es posaven a l'abast de les poblacions nous articles de consum i de confort; hi havia un progrés imparablen la medicina, les ciències, les tècniques i les arts; les terribles condicions de treball a les indústries s'anaven suavitzant; les colònies aportaven les seves matèries primeres i els productes financers tenien una seguretat tranquil·litzadora. Proust dóna testimoni de l'existència d'una classe social de rendistes ociosos que només es dedicaven a l'art de viure. Al cor del continent europeu, el jove Imperi alemany, format per la unió de diversos regnes germànics al voltant de Prússia, va esdevenir una potència industrial que competia, i en molts aspectes superava, la Gran Bretanya i França. I fins i tot el rural, immobiliari i endarrerit en tots els sentits Imperi rus creixia a una velocitat vertiginosa. Així va ser, entre altres coses, la Belle Époque.

L'època de les criselefantines va tenir un abrupte final el diumenge 28 de juny de 1914, a la capital de Bòsnia, Sarajevo, quan el jove serbobosnià Gavrilo Princip va assassinar l'hereu de l'Imperi austrohongarès, l'arxiduc Francesc Ferran, i la seva esposa Sofia, que eren a la ciutat per assistir a unes maniobres militars. Fou detingut i identificat immediatament. Era un jove escanyolit i acomplexat, un nacionalista fanàtic, membre de la societat terrorista Jove Bòsnia, integrada en La Mà Negra, una organització secreta sèrbia entregada a “l'alliberament de tots els pobles eslaus a les urpes de l'Imperi austrohongarès”. En el moment que el cotxe descapotat de l'arxiduc reduïa la velocitat i maniobrava per entrar en un carrer, Princip va saltar a l'estrep i va disparar a boca de canó contra la parella reial. “Sofia, no et moris, pels nostres fills!”, van ser les últimes paraules de Francesc Ferran a la seva esposa embarassada. Van morir a l'instant. En aquella època el magnicidi no era res estrany, ➤

Foto de Photos.com

Des del 1905, successius conflictes colonials havien anant atiant fins al paroxisme l'hostilitat entre els països dels dos blocs, però la diplomàcia hi havia intervingut a temps

sinó gairebé un esport internacional: el tsar Alexandre II de Rússia va morir d'atemptat el 1881; Isabel d'Àustria i Hongria va ser assassinada el 1898; Humbert I d'Itàlia, el 1900; Alexandre I de Sèrbia, el 1903, i Carles I de Portugal, el 1908. Però el magnicidi de Sarajevo va tenir alguna cosa especial: pocs dies després tot Europa era en flames.

Encara discutim si hi va haver uns autèntics culpables, si va ser una fatalitat cap a la qual tot coincidia, o si es va poder evitar però no es va fer prou per una sèrie de desafortunades circumstàncies i casualitats. És indiscutible que el primer exèrcit agressor va ser Àustria-Hongria, quan va envair Sèrbia. I que el seu aliat, l'Imperi alemany, va violar la frontera de Bèlgica, saltant-se tots els estatuts del dret internacional, per anar contra els franceses. Però tots els països, amb el seu nacionalisme, els seus complexos de superioritat o d'inferioritat nacional, les seves pors i les seves aliances van contribuir a l'esclat. Els pactes secrets entre països intensificaven els temors entre els que es quedaven fora d'aquells pactes, i una desbocada carrera armamentista atemoriria el país veí i també l'obligava a armar-se fins a les dents. Una espurna va ser suficient –la del tret a Sarajevo– per passar tot el vell continent a mata-degolla.

Com a jove potència que era, Alemanya havia fet tard al repartiment colonial i el seu emperador –el kàiser dels bigotis drets que eren com la caricatura del militarisme: Guillem II, arrogant i fanfarró–, estava obsessionat per no desmerèixer les gestes i la glòria del seu avi, Guillem I, qui va fundar l'Imperi alemany amb el seu canceller Otto von Bismarck després de derrotar França en la guerra llampec del

1870. Exigia per al seu país un imperi colonial com els de França i la Gran Bretanya, o espai vital per créixer com el que tenia Rússia més enllà de les fronteres. Guillem tenia la tendència perillosa de dir coses imprudents i grolleres i d'emprendre iniciatives amenaçadores, però a l'últim instant, quan semblava que s'havia de precipitar la catàstrofe, el fons de sensatesa sota la seva fanfarroneria, de vegades fins i tot i grotesca, el feia esporuguir-se per a frustració pròpia, del seu estat major i dels seus súbdits més nacionalistes.

França, presidida pel nacionalista i germanòfob Raymond Poincaré –que després de la guerra seria un dels principals responsables de la desastrosa liquidació de l'imperi danubià en nacionalitats–, temia Alemanya perquè li havia infligit la derrota del 1870 i s'havia apoderat de les regions d'Alsàcia i Lorena. Estava convençut que tornaria a atacar. Sembla que Poincaré va influir a convèncer Rússia perquè fos bel·ligerant amb Àustria-Hongria. El cap de l'estat major de l'exèrcit, Joffre, veterà del 1870, va reformar a fons l'exèrcit per fer-lo competitiu amb l'alemany. Preguntat el 1911 si creia en la possibilitat d'una guerra, va respondre: “La tindrem, i jo la lliuraré, i la guanyaré.” No la va guanyar ell perquè va perdre el comandament de l'exèrcit el 1916.

Tant la Gran Bretanya com França estaven segurs que la nova flota de guerra del Kàiser tenia un sol objectiu: arrabassar-los territoris a ultramar o assetjar-los al continent. Per als britànics, seguir gaudint del seu incomparable imperi colonial exigia que el vell continent no caigués en mans d'una sola potència, i encara menys a la tan pròspera Alemanya. Així van lligar la seva sort a la de França, com França a la de Rússia.

Francesc Josep era un profund creient i va rebre la mort del seu nebot i hereu, a qui no suportava, com un càstig del cel

L'autòcrata rus Nicolau II era conscient que no estava a l'alçada de la seva responsabilitat i, sabent-ho, va esclatar a plorar quan va saber que li tocava ocupar el tron. Va reconèixer que no sabia res de l'art de governar. El seu orgull personal i de l'Imperi rus havien estat humiliats amb la derrota terrible davant el Japó. La conquesta austrohongaresa de Bòsnia descreditava Rússia com a "casa mare" dels països eslaus. Això reclamava reparació. Rússia no es mantindria passiva als Balcans, ni toleraria que els austrohongaresos creïessin pel sud –a costa de l'Imperi otomà, en ple procés de descomposició– i s'apoderessin dels estrets que van de la mar Negra al Mediterrani, vitals per al seu comerç exterior.

El vell Francesc Josep II d'Àustria-Hongria sabia que Rússia emparava, o bé animava a través de Sèrbia, el separatisme de les nacionalitats eslaves integrades en el seu imperi. En les guerres balcàniques anteriors l'envellida potència centreeuropea va trobar tant la possibilitat d'expansió com la por que al sud-est continental prengué forma una amenaçadora contrapotència eslava: la gran Sèrbia del segle XIV que les elits de Belgrad aspiraven a reconstituir.

Des del 1905 fins al 1913, successius conflictes colonials entre Alemanya i França i Anglaterra –al Marroc, Samoa i els Balcans–, van atiar fins al paroxisme l'hostilitat entre els dos blocs, formats per la Gran Bretanya, França i Rússia, per un costat, i Alemanya, Austrohongria i Itàlia, per l'altre, agreujant els sentiments nacionalistes i l'aversion del futur adversari. Cada vegada es va evitar la catàstrofe en l'últim instant, gràcies a la diplomàcia i a la consciència que una guerra de tots contra tots, mobilitzant milions de soldats i tones de material bèl·lic, seria caríssima, financerament insostenible, fins que s'acabés pel col·lapse econòmic de les nacions. I, en conclusió, no convenia a ningú.

Els primers mesos del 1914 van transcórrer en una tranquil·litat enganyosa. El diumenge en què Príncip va cometre el vil atemptat de Sarajevo, el clima europeu era clar, el sol lluïa, les platges eren plenes de gom a gom. El president Poincaré assistia a les curses de Longchamp; l'emperador Guillem participava en una regata al mar Bàltic, a bord del seu iot *Meteor*, i el cap del seu estat major, Moltke, prenia les aigües en un balneari. Berchtold, el canceller austrohongarès, caçava ànecs a Moràvia i l'em-

perador Francesc Josep descansava a la residència d'Ischl, on caminava pels boscos, amb l'escopeta a l'espatlla, acompanyat d'alguns esquivadors i cortesans, a la caça del cérvol.

Francesc Josep era un profund creient i va rebre la mort del seu nebot i hereu, a qui no suportava, com un càstig del cel: "Horrorós...!", va exclamar quan va conèixer la notícia. Stefan Zweig recorda a les seves memòries, *El món d'ahir*, que el vell emperador odiava el príncep de tot cor perquè aquest era incapaç de dissimular amb tacte la seva impaciència d'hereu per pujar al tron. Però malgrat la seva antipatia, l'arxiduc sempre s'havia oposat amb determinació a entrar en la guerra a la qual l'empenyien veus molt distingides del seu aparell polític i del seu estat major. Una cosa semblant passava en altres capitals. Quan arribés al tron pretenia dur a terme la remodelació administrativa de l'imperi per atorgar més autonomia als eslaus del sud i apaivagar-ne les reclamacions nacionals. Paradoxalment, amb el magnicidi Príncip va eliminar un dels obstacles principals perquè la guerra per fi esclatés. La mort de l'arxiduc va ser la ➔

Amb les despulles de l'imperi danubià es van formar nous països tallats a la mida dels cabdills nacionalistes, que van ser una font de nous conflictes nacionals i europeus

Foto de Getty Images/Doehring/Kindersley RF

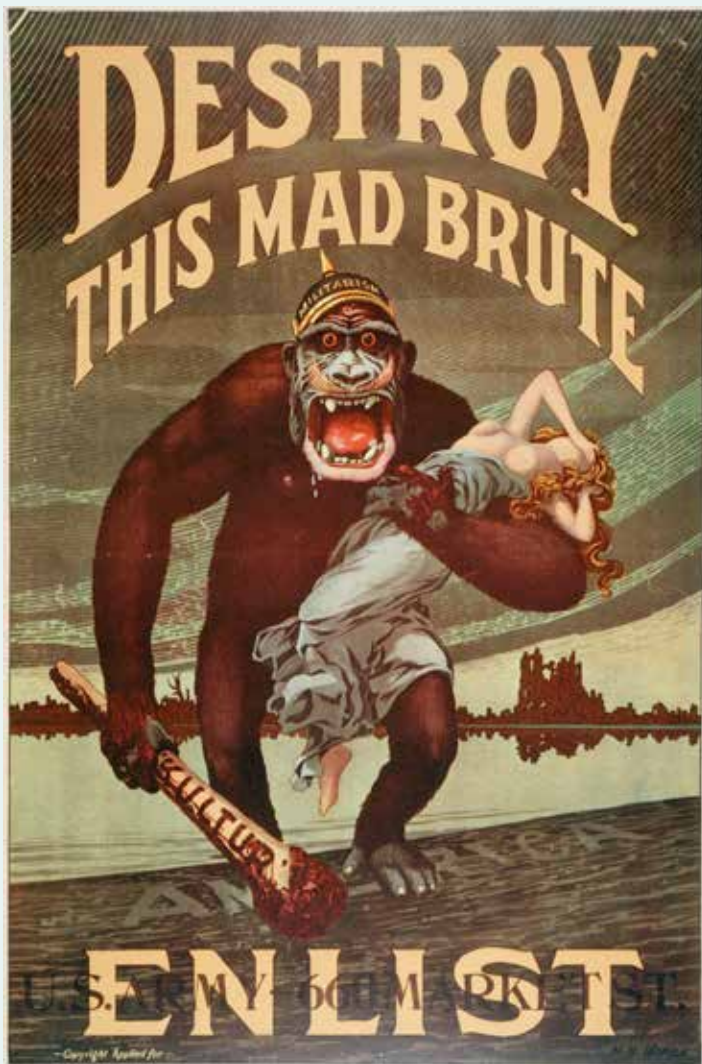

Foto de Photos.com

L'arrogant i fanfarró Guillem II cada cop que s'anava a precipitar la catàstrofe s'"arrugava", per a frustració pròpia, del seu estat major i dels seus súbdits més patrioters

primera dels vint milions de morts, esguerrats i ferits de la guerra a Europa, a més de la ruïna de les seves nacions, la fi de la seva hegemonia mundial en benefici de la potència emergent i victoriosa dels Estats Units, el descrèdit moral universal, tant com greuges i rancúnies que van conduir, vint anys després, a una altra guerra mundial encara més destructiva.

Princip, a qui la minoria d'edat va salvar de l'execució, va morir a presó el 1918 sense penedir-se del seu acte. L'"acte" havia estat finançat i preparat per elements serbis incrustats a l'aparell de l'estat. Allà destacava pel seu fanatisme eficaç el cap dels serveis d'intel·ligència de l'exèrcit, Dragutin Dimitrijević, la corpulència del qual li havia valgut l'àlies d'*Apis*. *Apis*, home d'acció que ja havia estat actiu en l'assassinat del rei Alexandre i la reina Draga, que deixava via lliure al

tron de Sèrbia a una altra dinastia, capitanejava la societat secreta La Mà Negra, conjurada per aconseguir, per grat o per força, la unitat de tots els eslaus, especialment els de les províncies imperials de Croàcia, Bòsnia i Voivodina.

Malgrat que els conspiradors eslavistes, els activistes nacionalistes i els terroristes de les societats secretes es movien per Belgrad com un peix a l'aigua, protegits per sectors de l'estat, el govern mateix no tenia gaire interès a provocar la seva pròpia ruïna i no estava involucrat en l'atemptat. El primer ministre Nikola Pašić, de fet, buscava l'oportunitat d'eliminar *Apis*, però només ho va poder fer quan ja era massa tard, el 1917, fent-lo afusellar.

Sarajevo va acabar la paciència de Viena. Fou l'excusa per envair Sèrbia i trencar una vegada per totes amb els seus reptes? Es va enviar un ultimàtum tan dur que les condicions del qual violaven el principi de sobirania de Sèrbia i el feien inacceptable. Tot i així, Belgrad hi va respondre sotmetent-s'hi, amb algunes excepcions.

Immediatament, el 28 de juliol l'imperi va declarar la guerra i la nit del 29 va bombardejar Belgrad. L'endemà, el Govern rus, decidit a no deixar caure Sèrbia, va decretar la mobilització general, el mateix que va fer Alemanya, que va declarar la guerra a Rússia. França i Alemanya també es van declarar la guerra. Tot Europa estava en armes; el més extraordinari és que a les capitals es va escampar una alegria entusiasta. Malgrat les advertències d'alguns, com Jean Jaurès, el líder socialista francès –que havia predicat el pacifisme i va ser assassinat en les primeres hores del conflicte per un patriota fanatitzat– les poblacions no eren conscients del que els venia a sobre. No tenien una idea clara que en una "guerra total" ja no es mobilitzen uns exèrcits pagats pels sobirans, sinó totes les forces, tota l'energia i tota la sang de les nacions. Els soldats, mentre s'acomiadaven entre aclamacions i crits de victòria a les estacions dels ferrocarrils cap al front de batalla, prometien a les famílies que tornarien per Nadal. El primer espectre d'aquella guerra –narra Zweig– que ningú volia, ni la gent ni el govern, aquella guerra amb què els diplomàtics havien jugat i havien fet el fatxenda i que després, per barroers, se'ls havia escolat entre els dits en contra dels seus propòsits, havia desembocat en un entusiasme sobtat. Es formaven manifestacions als carrers, flamejaven banderes. L'historiador francès Jean Carpentier assenyala que tots els pobles europeus, Àustria-Hongria inclosa, van reaccionar amb patriotisme, convençuts que el

Àustria i Hongria van ser reduïdes territorialment i convertides en repúbliques independents, contra la voluntat d'austriacs i hongaresos

seu país era agredit directament o indirectament i que el seu deure era defensar-lo. En la seva memòria dels anys al front de combat, *Tempestes d'acer*, Ernst Jünger apunta que els joves de Moscou i Sant Petersburg, de Berlín i Hannover, de París i Viena van rebre la convocatòria del que semblava que havia de ser la gran aventura de les seves vides, una oportunitat per a molts joves hereus del romanticisme amb el cap ple de grans ideals, d'espais oberts i de pardals, de somnis d'entrega i sacrifici. La vida ordenada, previsible, segura i relativament acomodada que és el somni de la major part de la humanitat els semblava avorrida, la mort en vida. Tant Jünger com Robert Graves, que va combatre a les trinxeres del davant i va deixar el formidable testimoni literari de *Adéu a tot això*, van córrer cap a les armes com una alternativa apassionant als llibres i les aules universitàries: "Havíem crescut en una era de seguretat, sentíem tots un anhel de coses insòlites, de perill gran." Aquella guerra –diu– era com una borratxera, la guerra que ens havia d'aportar allò, les coses grans, fortes, esplèndides. En canvi, altres testimonis parlen d'una enorme serietat, una "calma aterridora" que es va apoderar de les ciutats alemanyes, de les mestresses de casa amuntegant queviures, els estalviadors traient els diners dels bancs, els tipus d'interès multiplicant-se i altres símptomes d'angoixa general.

Alemanya hauria de lluitar en dos fronts a la vegada. Segons el Pla Schlieffen, un modest contingent de soldats hauria de mantenir el front de l'est, confiant en una mobilització russa lenta que donaria temps, a costa de grans sacrificis, perquè el gruix de l'exèrcit, a través de Bèlgica, executés una ràpida maniobra envoltant per destruir en poques setmanes l'exèrcit francès i a continuació socórrer els camarades en el front rus. A finals d'any el pla topava amb una resistència més aferrissada del previst i els dos exèrcits enemics es van trobar clavats al terreny, en llargues files de trinxeres on els soldats, solmesos a una pluja de projectils, van morir a milions durant els quatre anys següents de vida miserable, fins que l'entrada dels Estats Units en la guerra va decidir el conflicte.

Quatre imperis va desaparèixer. La corona dels Romanov no va sobreviure als milions de vides

perdues en els dos primers anys de combat mal preparat i dirigit amb incompetència. El 1917, la desesperació del poble va entregar el poder a un grapat d'oportunistes revolucionaris que es van retirar de la guerra cedint un bon tros del seu territori nacional; van sotmetre la resta a la guerra civil, van assassinar el tsar i tota la seva família, i en nom del comunisme van imposar d'un nou règim d'esclavitud i tirania que van anomenar "dictadura del proletariat". Sense la Primera Guerra Mundial no hi hauria hagut comunisme a mig Europa.

Per la seva banda, l'Imperi otomà es va contreure en una amputada Turquia republicana. Alemanya va veure reduït el seu territori en benefici de França i Polònia, i va ser obligada a pagar reparacions impossibles de satisfer; Guillem es va exiliar a Holanda, on, segons Margaret MacMillan, l'autora d'una obra colossal sobre la guerra del 14, "es va mantenir actiu tallant arbres –20.000 cap al final de la dècada del 1920–; escrivint les seves memòries, que com era previsible no van mostrar cap mena de remordiment per la guerra ni per les polítiques que hi van conduir; llegint llargs fragments de P.G. Wodehouse al seu personal; malparlant contra la política de Weimar, els socialistes i els jueus, i culpant el poble alemany per haver-lo decebut, tot i que seguis esperant que algun dia li demanés que tornés". Va morir el 1941.

Àustria i Hongria van ser reduïdes territorialment i convertides en repúbliques independents, contra la voluntat d'austriacs i hongaresos; les potències vencedores van crear els nous països de Txecoslovàquia i Iugoslàvia cosint les despulles de l'imperi a la mida dels cabdills nacionalistes. A *Rèquiem per un imperi difunt* l'historiador hongarofrancès François Fejtő subratlla la ceguesa d'una França revengista i la ignorància autocomplaent del president nord-americà Wilson sobre la complexitat centreeuropea: Txecoslovàquia i Iugoslàvia, creats "en laboratori" per resoldre el suposat dret dels pobles de l'imperi a la seva autodeterminació, acumulaven en el límit de les seves fronteres la mateixa varietat ètnica i nacional i la mateixa inestabilitat que reunia l'imperi al qual venien a substituir. La pau injusta portaria altres guerres injustes. ●

Ignacio Vidal-Folch es novel·lista

CONFESSIONS BURGESES AL LLINDAR DE LA GRAN GUERRA

El món d'ahir de l'Europa en pau és tot un paradís de l'esperit i la intel·ligència quan de sobte esclata la Gran Guerra. Un gran moment de la burgesia europea que l'escriptor hongarès Sándor Márai va retratar amb una subtileza avui gairebé impossible

per Xavier Pla

— Menys conegudes que les elogiades memòries de Stefan Zweig, *El món d'ahir* (1944), les memòries del novel·lista hongarès Sándor Márai, titulades *Confessions d'un burgès* (1934-1935), constitueixen un dels millors testimoniatges literaris mai publicats sobre els trencaments ètics i estètics que, per a tota una generació d'uropeus, va implicar l'esclat de la Primera Guerra Mundial. Nascut l'any 1900, Márai provenia d'una família liberal que formava part d'una burgesia feliç, pròspera i, en tot cas, confiada en la pervivència dels seus valors, més o menys idealitzats, basats en el diàleg, la cultura i la tolerància. Márai es va suïcidar en el seu exili a San Diego, Califòrnia, l'any 1989, poc abans de la caiguda del mur de Berlín. Entre les dates històriques i simbòliques del 1914 i del 1989, el novel·lista Márai, recelós com era del dogmatisme i de les ideologies col·lectives, va publicar una obra memorialística que ajuda a entendre allò que podríem anomenar un cert estat d'esperit i d'època. Qui les va escriure va participar en la guerra com a soldat, però del dia que van assassinar l'hereu del tron, a Sarajevo, l'escriptor només afirma recordar que feia un dia molt clar, amb un cel ben blau, sense núvols. Márai pretenia donar testimoni d'un temps que celebrava "la victòria de la raó". Era algú que va voler donar fe d'una generació que "desitjava celebrar el triomf de la raó per damunt dels instints", i que creia en la força i en la resistència de la intel·ligència i de l'"esperit", capaces de "detenir l'avenç de les hordes ansioses de sang i de mort". Com a programa vital, deia Márai en l'última pàgina, no era gaire, "però no en conec d'altre". Després de la guerra, Márai va sobreviure només en una mena de permanent i adolorida convalescència.

Márai no va ser l'únic escriptor europeu que va veure trencat el plàcid i reconfortant refugi cultural de l'Europa de preguerra. L'estiu del 1915, per exemple, al seu famós *Glosari*, Eugeni d'Ors va publicar *Gualba, la de mil veus*, on expressava, de manera gairebé idèntica, el seu desencís per l'extinció d'unes formes de vida i de sociabilitat burgeses. Però ho feia metafòricament, en una obra que sintetitzava totes les reflexions, dubtes i pulsions de Xènius sobre la Primera Guerra Mundial. I, més àmpliament, tota la reflexió del Noucentisme sobre el concepte de cultura. Ors va fer-ho entronitzant l'incest, símbol de la guerra, i la seva victòria, com a exemple del

triomf de la barbàrie. *Gualba* narra, de manera fragmentària i en forma de proses poètiques, les tèrboles relacions entre Alfons i la seva filla Tel·lina, dedicats obsessivament a traduir una obra de Shakespeare, tancats en una vella casa al peu del Montseny, en un entorn natural ombrívol i asfixiant dominat per les "mil veus" de l'aigua, pels corrents subterranis, per les fonts termals, pels coneguts gorgs de la zona. En l'oposició cultura-natura, destaca l'avenç de les forces tel·lúriques de la muntanya gràcies a l'aparició de les aigües negres, les aigües embassades, que no flueixen, i que acaben donant vida a les pestilents i inquietants larves. Les veus de *Gualba*, articulades com un omnipresent orgue, a manera de cor grec, simbolitzen la consciència turmentada del pare. Sexe i violència, amor i mort, avancen en paral·lel en el pensament orsià d'aquells mesos del 1915, amb el fons de la Gran Guerra. I no pot estranyar que l'obra de Shakespeare que protagonitza la novel·la sigui precisament *El rei Lear*.

Malgrat el seu entusiasme culturitzador, o potser precisament a causa d'això, l'esclat de la Primera Guerra Mundial havia agafat Ors i, per dir-ho així, la cultura catalana i, per extensió, l'espanyola, completament desprevinguts. Els fets de la Setmana Tràgica no van servir d'alerta precedent o d'error allçonador a partir del qual aprendre. El conflicte bèl·lic el va sorprendre, com diu Ors en el nou pròleg a *Gualba* escrit el 1935, "en un dels més deliciosos jardins de Cultura que mai la humanitat hagi conegut". L'Europa civilitzada que Ors presentava com a model per construir la Catalunya ideal s'havia embarcat en una guerra d'una virulència inusitada. Era "la violenta irrupció de la Història dins de la Cultura" i *Gualba, la de mil veus*, narració abarrocada i pertorbadora centrada en la metàfora de l'incest, devia ser el preu, o la penyora, a pagar.

En la mesura que el Noucentisme va ser a Catalunya, per definició, un moviment culturalista, una proposta de confeció d'una "ciutat ideal" dominada pels valors de l'educació, l'esclat de la Primera Guerra Mundial va fer trontollar les seves pròpies bases teòriques, va dificultar la cohesió dels grups ideològics que impulsaven el seu programa i, en certa mesura, va accelerar la seva pròpia descomposició, pocs anys després del desenllaç bèl·lic. El relat d'una Catalunya idealitzada,

reconstruïda a partir del llegat clàssic, fonamentada en els valors de la raó, el diàleg, l'harmonia i la pau, consolidada amb institucions cabdals per a la Catalunya contemporània com l'Institut d'Estudis Catalans (1907), la Biblioteca de Catalunya (1914) o l'Escola Superior de Bibliotecàries (1915), teoritzada en assajos polítics com *La nacionalitat catalana* (1906) d'Enric Prat de la Riba o poetitzada en llibres tan sublims com *Els fruits saborosos* (1906) de Josep Carner o *La muntanya d'ametistes* (1908) de Guerau de Liost, va quedar definitivament desestabilitzat davant la crua presència de la realitat de la guerra, dels conflictes socials, de les lluites fratriques i dels enfrontaments personals.

Desfeta ja qualsevol idea de paradís a la terra, la idealització de la cultura es va revelar progressivament com una impostura. Però és que, després de la Gran Guerra, ni Ors ni el Noucentisme ja no van tornar a ser mai més els mateixos. La seva relació amb la realitat va esdevenir més complexa, però igualment equivocada. La mateixa lògica interna noucentista es va acabar imposant, expulsant Ors del sistema, amb la sonora i desgraciada “defenestració”, i amb el renovat engegament i la incomprensió amb què el catalanisme polític va afrontar les vagues i les protestes obreres, l'auge de l'anarquisme i la violència al carrer. Era el “fracàs” de la cultura del Noucentisme, obsedida a posar amables i serenes capes de cultura sobre la realitat, a cobrir-la d'una idealitat faltament esquerdada per l'emergència de les “larves” de la guerra. En definitiva, el fracàs de la cultura en sentit estricte per conservar la seva autonomia davant la política: o la incapacitat de Catalunya per accedir a la modernitat europea després de la guerra. ●

Xavier Pla és professor de literatura catalana contemporània a la Universitat de Girona i director de la Càtedra Josep Pla

— La Gran Guerra va canviar Europa d'una manera brutal. Va ser un esdeveniment decisiu per a la història dels països bel·ligerants, i també va tenir una repercussió notable en els neutrals, com va ser el cas d'Espanya. Gairebé resulta increïble que una nació de la importància estratègica d'Espanya no hi prengués partit. No obstant això, la postura oficial d'“estricta neutralitat” decretada pel govern conservador d'Eduardo Dato pocs dies després que comencés la guerra responia a raons poderoses. La primera, la més important, és que ni els polítics ni la societat s'havien inclinat majoritàriament cap a un dels dos bàndols. La segona, també rellevant, era que, tenint en compte els llaços d'amistat amb Alemanya i Àustria-Hongria, eren molt més importants les relacions comercials amb els veïns democràtics, la Gran Bretanya i França. La tercera consistia que en un primer moment Espanya no tenia res a veure amb la complexa xarxa d'aliances que havien dut les potències europees a la guerra en qüestió de dies. Com li va dir Dato a Antonio Maura el 25 d'agost: Espanya tampoc no devia gran cosa a aquelles Gran Bretanya i França, que no havien fet res per ella en el moment de la “despulla” del 1898. No en va, excepte per millorar el control de la seva zona d'influència al Marroc, i aprofitar la guerra per a la tutela de Tànger, la diplomàcia espanyola anterior al 1914 era d'un aïllament prudent. I la quarta raó era que els governants espanyols coneixien les limitacions, humanes i logístiques del seu exèrcit.

Així s'entén que Dato, polític liberal-conservador d'intel·ligència notable, decidís declarar immediatament la neutralitat espanyola. Va tenir el suport parlamentari i de la Corona. Per als britànics i els francesos no era una mala notícia, ja que el Govern espanyol es mostrava ferm davant dels que demanaven que Espanya donés suport a les potències centrals; fins i tot era positiu des del punt de vista dels intercanvis comercials i les relacions diplomàtiques. Per la seva banda, més insegurs però també més conscients de la importància de la guerra diplomàtica, els alemanys van incrementar la seva influència a Espanya per finançar i protegir suports; no en va, bastants milers de pessetes de l'època van anar a parar a la premsa espanyola, incloses algunes

ESPANYA DAVANT LA GRAN GUERRA

Encara que Espanya no va participar directament en la Gran Guerra, no va viure aïllada del seu desenvolupament.

El conflicte va provocar tensions importants i la divisió entre aliadòfils i germanòfils va anar més enllà d'una simple polarització entre esquerres i dretes

per Manuel Álvarez Tardío

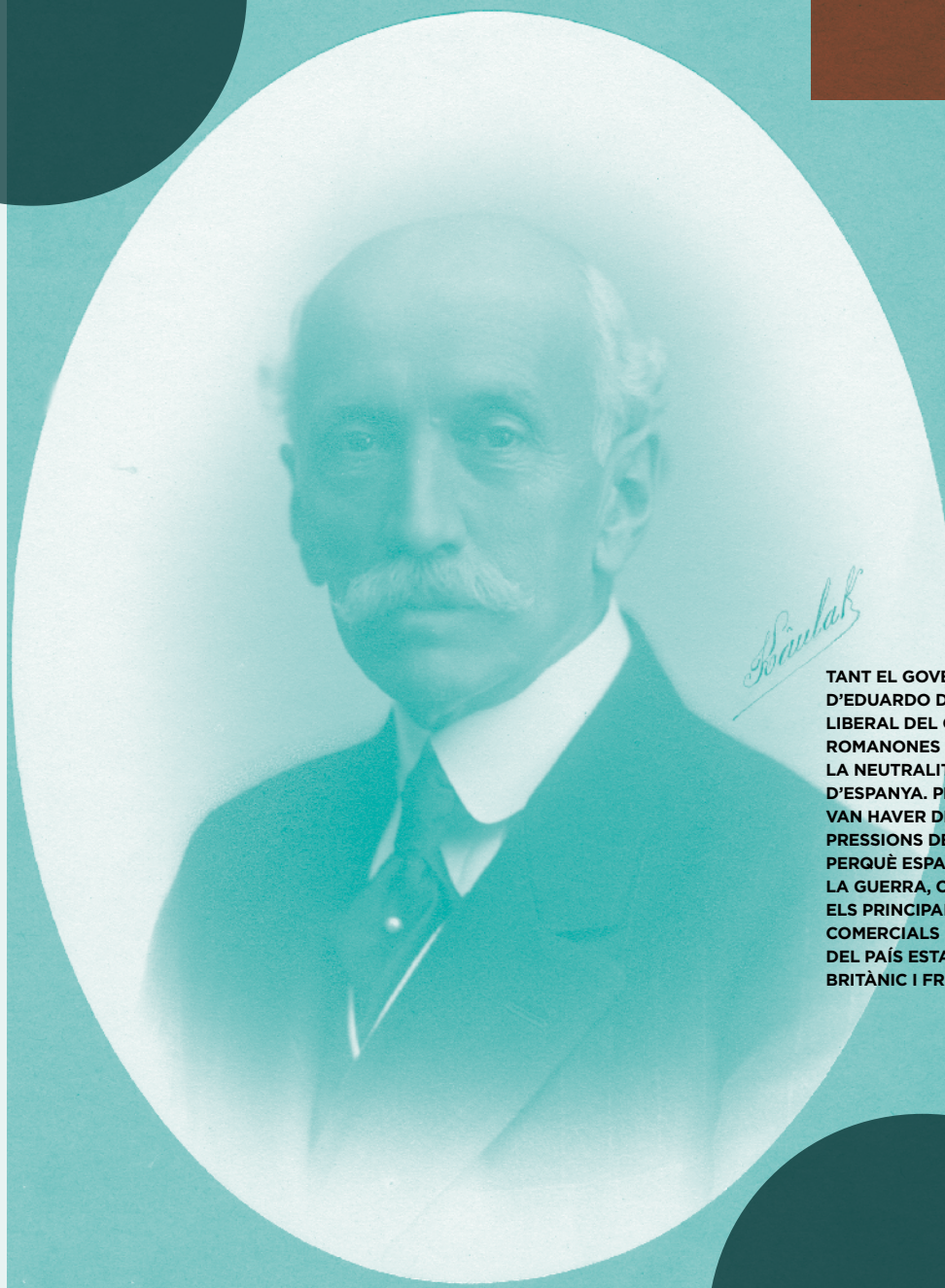
cap-çaleres anarquistes i republicanes, perquè defensessin la neutralitat o l'actitud germanòfila.

La guerra va tenir conseqüències econòmiques extraordinàries per a Espanya: va capgirar favorablement la balança comercial exterior, va proporcionar una “orgia de beneficis”, va accelerar la inflació i va generar fortes tensions laborals. També va provocar una important fractura entre aliadòfils i germanòfils, en augment a mesura que es prolongava la guerra. De vegades s'atribueix aquesta divisió a la inevitable separació entre “dues Espanyes”, una progressista i partidària de les democràcies occidentals i una altra de reaccionària i amiga de les monarquies autoritàries. Alguns trets d'aquell debat així ho indiquen, ja que bona part del clergat i dels conservadors, els carlins inclosos, va donar suport a alemanys i austríacs amb l'argument que els seus règims impedirien l'expansió del laïcisme i el desordre social, mentre que els liberals dinàstics, els republicans, els socialistes i els anomenats “intel·lectuals” van ser aliadòfils. Però la divisió va ser molt més complexa, més enllà de preferències ideològiques. A més, alguns d'aquests suports no corresponien a conviccions sinó a ajudes poderoses i interferències dels agents i les ambaixades dels països bel·ligerants.

Primer, si bé els mauristes van ser germanòfils, el seu cap Antoni Maura va mantenir una posició clarament neutral, conscient, com Dato, que els interessos històrics i comercials d'Espanya, tant com els tractats signats anys enrere respecte del nord d'Àfrica, inclinaven el país del costat dels seus veïns liberaldemocràtics. Segon, encara que els polítics del Partit Liberal van donar suport a la neutralitat, alguns com Romanones, que succeiria Dato com a cap del govern a finals del 1915, no van ocultar les seves preferències aliades; de fet, Romanones, ja com a president, va promoure una neutralitat “benèvola” cap a Anglaterra i França, i fins i tot va estar a punt de trencar relacions diplomàtiques amb Alemanya quan les ingerències germàniques en la política espanyola i les accions dels seus submarins contra mercants espanyols van ser insuportables. Tercer, si bé aquesta era la postura de Romanones, altres líders liberals com Niceto Alcalá Zamora, que més tard seria president de la Segona República, van rebre importants sumes de diners alemanys i van donar suport activament a les potències centrals. Quart, a l'exèrcit, tot i que una part dels alts comandaments eren germanòfils i alguns van desatendre les instruccions del govern per evitar les activitats desestabilitzadores dels alemanys al nord d'Àfrica, altres generals com Miguel Primo de Rivera o Eduardo López Ochoa eren francòfils. I cinquè, respecte de la Corona, Alfons XIII va seguir la neutralitat decretada pel seu govern, tot i que a casa seva va tenir presència el sector germanòfil liderat per la seva mare, Maria Cristina d'Habsburg, contra la postura aliadòfila de la seva dona, la reina Victòria Eugènia.

En vista de la confrontació dialèctica que la guerra va provocar en la societat espanyola i el difícil context en què es va produir, queda clar que els governs de Dato i Romanones van actuar amb una barreja de prudència i pragmatisme que va tenir el mèrit d'evitar un enfrontament amb Alemanya i reforçar els saludables llaços comercials i diplomàtics de la monarquia constitucional espanyola amb els seus veïns democràtics. La batalla entre germanòfils i aliadòfils va acabar sense víctimes. ●

Manuel Álvarez Tardío és professor titular d'història del pensament i els moviments polítics a la Universidad Rey Juan Carlos

TANT EL GOVERN CONSERVADOR D'EDUARDO DATO COM EL LIBERAL DEL CONDE DE ROMANONES VAN MANTENIR LA NEUTRALITAT OFICIAL D'ESPANYA. PERÒ TOTS DOS VAN HAVER DE FER FRONT A LES PRESSIONS DELS BEL-LIGERANTS PERQUÈ ESPANYA ENTRÉS A LA GUERRA, CONSCIENTS QUE ELS PRINCIPALS INTERESSOS COMERCIALS I DIPLOMÀTICS DEL PAÍS ESTAVEN DEL COSTAT BRITÀNIC I FRANCÈS

En la imatge, retrat
d'Eduardo Dato
[Foto de Kaulak/Getty Images]

En la imatge,
Enric Prat de la Riba

**LA CATALUNYA INDUSTRIAL
DEL 1914 ES BENEFICIA
ECONÒMICAMENT DE LA
NEUTRALITAT D'ESPANYA.
EN AQUELLA BARCELONA
TUTELADA PER LA FIGURA
POLÍTICA DE PRAT DE LA RIBA
TAMBÉ DISPUTEN ALIADÒFILS
I GERMANÒFILS. L'ESCRITOR
EUGENI D'ORS ADVOCA PER LA
UNITAT MORAL D'EUROPA**

— Els anys acabats en catorze semblen que han estat decisius en la història de la Catalunya dels darrers segles, sempre en el marc de conflictes amb un marcat caràcter internacional. La lectura que es fa del 1714, del 1814 i del 1914 des de la Catalunya del 2014 és diferent. Curiosament, s'insisteix fins a no poder més en la proximitat a la primera data, quan resulta evident que ja hi tenim poc a veure. Era una altra època. El 1714 acabava la guerra de Successió, que va implicar bona part dels territoris de l'Europa occidental. La caiguda de Barcelona, l'11 de setembre, sovint s'ha interpretat com una derrota nacional, cosa que no té cap sentit. En canvi, el 1814, que posava fi a un altre gran enfrontament europeu i que, en el cas hispànic, va significar el final d'unes experiències liberals, passa desapercbut i cau en l'oblit: resulta massa evident que els catalans es van implicar decididament llavors en la construcció de la nova nació espanyola contemporània.

A diferència del 1714 i el 1814, la Catalunya del 1914 ja és la dels nostres avis. És el passat del nostre present. De vegades, no obstant això, sembla que els dirigents del 2014 prefereixin centrar-se en l'evocació del 1714 i no insistir gaire en la del 1914: els falten derrotes i heroïsmes diversos –vivim en una societat obsessionada per les suposades víctimes–; menyspreen un nivell i una preocupació cultural per part de les elits, amb Eugeni d'Ors al capdavant, que avui és impensable, i, finalment, encaixen malament el fet que els catalanistes del 1914 tinguessin al cap un projecte de país profundament modern, que passava per una nació no somiada sinó construïda efectivament i un estat regenerat i lliure de les pors i els complexos que havien aflorat en la conjuntura finisecular.

La Catalunya del 1914 havia superat amb èxit la nova revolució industrial i la burgesia estava preparada per aprofitar les múltiples oportunitats que ofería un món convuls. L'impacte de la Gran Guerra sobre la indústria va resultar molt positiu. El neutralis-

CATALUNYA EL 1914

La Barcelona del 1914 viu intenses tensions socials, la via del Noucentisme i la superació de la primera revolució industrial. La Lliga, noves esquerres republicanes i el fenomen del lerrouxisme pugnen pel poder i l'hegemonia

per Jordi Canal

me promogut pels polítics de la Lliga Regionalista i d'algunes entitats empresarials va afavorir les perspectives econòmiques catalanes.

Les tensions no faltaven. En el terreny polític, l'empenta de la Lliga per esdevenir la força hegemònica havia topat amb l'esquerra catalanista, però sobretot amb les forces republicanes, especialment el lerrouxisme, que la van combatre amb força des del principi de segle. En l'àmbit social, l'experiència de la Setmana Tràgica i l'embranchida dels anarquistes resultaven profundament inquietants. La Catalunya de la postguerra va acabar sent un camp de batalla del pistolisme. No es pot oblidar, en aquest punt, que la dictadura de Primo de Rivera, el 1923, va néixer a Barcelona.

En tot cas, el projecte i l'obra de la Mancomunitat, creada el 1914 tot i que amb llargs precedents, van resultar fonamentals. El paper d'Enric Prat de la Riba, que va unir moltes altres forces al voltant de la Lliga, va ser decisiu. Podem qualificar aquell moment de punt àlgid en el procés de

construcció d'una nació. Abunden les persones que creuen que les nacions han existit sempre i les que pensen que els orígens nacionals de Catalunya s'han de buscar en l'edat mitjana. Però abans del segle XX no hi havia cap nació anomenada Catalunya. Van ser els nacionalistes –aquests sempre precedeixen les nacions– els que, a partir de finals de la dècada del 1890, es van llançar al projecte de construir una nació i de nacionalitzar els catalans. Les formes no havien de ser gaire diferents de les aplicades pels estats-nació del segle XIX –França, Itàlia, Espanya o Portugal, entre els veïns–, encara que l'Estat, en aquest cas, només pogués ser imaginat.

Eugen Weber feia referència en els seus treballs sobre el procés de transformació dels camperols de França en francesos, entre el 1789 i el 1914, a tres agents nacionalitzadors: les comunicacions, l'educació i el servei militar. No és casual que la Mancomunitat assumís com a tasques primordials les dues primeres; la tercera, davant la no-concreció estatal, era inviable. A això, cal afegir-hi la feina feta en els anys precedents a l'hora de conformar una cultura nacional –el Noucentisme– i a l'hora de recrear el passat per definir la bandera, l'himne i el dia de la pàtria d'aquesta nació en construcció. La insistència en les qüestions lingüístiques s'ha d'interpretar, així mateix, en la mateixa línia. Al capdavant, com sostenia Josep Pijoan, la tribu es convertia en nació.

Els conflictes i la inestabilitat de les dècades següents, des de la postguerra fins al franquisme, passant per la dictadura primoriverista, la Segona República i la Guerra Civil, van deixar en l'aire molts elements de l'anterior procés de construcció nacional. En altres circumstàncies i amb paràmetres diferents, el projecte va ser reprès als anys 1980. La tendència cada vegada més evident de fundar-lo el 1714 i oblidar el 1914 pot resultar, però, tant a curt com a llarg termini, un error fatal. ●

Jordi Canal, EHESS (París)

Foto de MNAC

A dalt retrat de Bagaria, obra de Ramon Casas. Les caricatures de Bagaria, rotundament aliadòfiles, són portades combatives de la revista 'España', en què la figura del kàiser és perfilada de forma àcida [Imatges cortesia de la Fundació Mapfre]

L'ARTILLERIA DE BAGARIA

Bagaria és un dels millors caricaturistes de l'època, un home d'obstinada bel·ligerència política, els dibuixos del qual valen per mil paraules

— Llançar caricatures com obusos contra el kàiser Guillem II va ser per al caricaturista Bagaria (1882 - 1940) alguna cosa més que un plaer. Eren portades clamoroses de la revista *España*, baluard aliadòfil en l'Espanya neutral, mentre una jove generació europea moria a les trinxeres de la Gran Guerra. Ramon Casas retrata Bagaria en un moment de serenitat, feliç. La seva passió antigermànica li va representar una pressió creativa d'alt voltatge. També va estar a les pàgines d'*El Sol* i després a *La Vanguardia*.

Santiago Rusiñol li havia obert les portes del modernisme. El seu aprenentatge com a caricaturista saça de Barcelona l'avalua sobradament quan marxa cap a Madrid el 1912. Al cap de poc, amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial, Bagaria es posa a primera fila de l'ofensiva satírica contra l'ordre germànic. Després, li posaria cara de mussol a Miguel de Unamuno. Va tenir un dels traços més expressius i cruels de la caricatura en la primera part del segle XX, amb la potència d'un torpede de submarí U-Boat.

ESPAÑA

EDICIÓN Y ADMINISTRACIÓN: CALLE DEL PRADO, 11. — APARTADO DE CORREOS N.º 109
TELÉFONO 5.231

1917

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN: MADRID Y PROVINCIAS, UN SEMESTRE 3,75 PESTAS, UN AÑO 7,50
PESETAS - EXTRANJERO, UN AÑO 18 PESTAS

MADRID, 24 DE MAYO

SEMANARIO DE LA VIDA NACIONAL

N.º 15 CÉNTIMOS

¡VAYA UNOS TÍOS AVISANDO!

Se asegura que el *Patricio* no ha sido torpedeado, sino que, al dispararle un submarino el primer cañonazo para avisarle que pasara, los tripulantes abandonaron el barco precipitadamente, creyendo que aquel disparo era el primero que iniciaba el torpedeamiento. — De *El Troglodite*.
LA PRENSA GERMANÓFILA. — Ya sabes la contraseña. No torpedó el submarino el que torpedó el barco, sino el barco al submarino... y ¡viva la neutralidad!

L'atac contra vaixells mercants pels submarins alemanys va provocar una gran reacció en l'Espanya neutral

Temes de demà

—Tota societat avançada ha de ser capaç d'articular estratègies a molt llarg termini.

Així ho pensava l'il·lustrat Antoni de Capmany a la Catalunya del segle XVIII. Des de principis del segle XXI, el paradigma digital ha transformat el temps i l'espai, la televisió veu com els seus usuaris passen a ser protagonistes i, per exemple, la Xina lidera el creixement a partir d'un experiment únic que ha modificat el nou ordre mundial.

En realitat, els temes de demà es converteixen immediatament en els temes d'avui, de la mateixa manera que el telèfon intel·ligent influeix en la nostra manera de viure. Del xoc del passat ja hem passat al xoc del futur.

48 El món dels Big Data
*per Xavier Cubeles i
Andreas Kaltenbrunner*

52 El telespectador és
el protagonista
per Fèlix Riera

54 Antoni de Capmany:
de la Il·lustració al s. XXI
per redacció F

58 Carta des de Hong Kong
per Luis Torras

Les dades massives són com un iceberg: hi ha una petita part visible i, al mateix temps, una major part submergida amb un valor difícil de calcular

BIG DATA O DADES MASSIVES: NOVES MANERES DE CONÈIXER

Big Data és una de les conseqüències més espectaculars de la revolució digital i es configura com una forma de memòria –de dades massives– i de coneixement per al segle XXI, amb claus per explorar que són l'interrogant de la seva pròpia governança

per Xavier Cubeles i Andreas Kaltenbrunner

— El terme *Big Data* o dades massives fa referència a volums de dades molt grans, de prop de milions de terabytes. El significat dels qualificatius *gran* o *massiu*, però, és relativament imprecís. Això es manifesta, fins i tot, en definicions formals com la que proposa la Unió Europea en el programa Horizon 2020, segons la qual *big* fa referència a volums de dades que no es poden processar amb bases de dades normals o eines tradicionals de processament en un temps raonable. Aquesta relativa “imprecisió” del concepte de Big Data respon, en part, a la mateixa dinàmica d'evolució de les tecnologies de la informació, caracteritzada per un creixement accelerat de la capacitat d'emmagatzemar-la i processar-la.

Les observacions que s'aconsegueixen amb l'anàlisi de dades massives poden ser molt rellevants, tant per a la ciència com per orientar l'acció dels agents econòmics, socials i culturals. Per entendre del tot l'abast d'aquestes oportunitats, cal emmarcar el concepte de dades massives en els avenços aconseguits les últimes dècades en l'estudi de la “complexitat”, i que estan modificant ràpidament la visió del món. Com diu Ricard Solé, la comprensió dels sistemes complexos requereix incorporar un element essencial, “el mapa de relacions entre els elements que l'integren”. Aquesta perspectiva, que contribueix a “donar sentit al món”, se sustenta en un element indispensable, “no reduir el tot a les parts”, com fa el reduccionisme en què s'ha basat tradicionalment el mètode científic.

Per exemple, allò que passa en un formiguer o al cervell no es pot explicar segons les propietats dels seus components —les formigues o les neurones—. Per fer-ho, cal centrar-se en allò que és essencialment irreductible en els sistemes complexos: “la presència d'interaccions entre els elements”. Encara que formigues o neurones puguin morir o fallar,

ni el formiguer ni el cervell se n'adonaran i “les seves propietats com a sistema es mantenen”. Aquesta nova perspectiva del coneixement s'està estenent més enllà de la ciència, en camps com la lingüística, la tecnologia o les ciències socials, inclosa l'economia. Així, Big Data fa referència a conjunts de dades grans i complexes, amb les quals es genera coneixement, innovació i valor econòmic. Cal subratllar igualment, que l'ús de dades massives també es pot fer complementàriament al de volums de dades més petits (o *small data*), i mitjançant l'ús de metodologies tradicionals de tractament de la informació.

En l'actualitat, el tractament eficient de Big Data ja es imprescindible en molts camps per entendre millor fenòmens i patrons complexos, com en climatologia o en recerca en genòmica. Igualment, cada cop és més freqüent l'ús de dades massives per part d'empreses amb l'objectiu de millorar els fonaments de la presa de decisions empresarials o governamentals. L'ús de dades massives es du a terme en àmbits molt diversos de la societat, com el transport, la logística, les targetes de pagament, la sanitat, els grans establiments comercials, les assegurances, el cinema i els mitjans de comunicació, els cercadors d'internet, o els traductors i correctors lingüístics digitals. D'aquesta manera, empreses i institucions aprofiten noves oportunitats de generació de coneixement innovador i de valor, amb les quals aconseguen avantatges competitiu. L'obtenció del potencial màxim de les dades massives requereix “datificar” la realitat, és a dir, registrar la informació perquè es pugui analitzar. Així, cada cop disposem d'una quantitat i diversitat més gran de dades obtingudes tant de l'activitat de les persones —a les xarxes socials— com dels objectes, amb l'ús massiu de dispositius electrònics connectats. ➤

Moltes limitacions que hi havia en el passat per recopilar informació avui han desaparegut i totes les dades poden ser generadores de valor

Els riscos del treball amb dades massives es poden resumir quatre categories. En primer lloc, la seguretat: l'emmagatzematge de grans volums de dades implica un risc potencial de pèrdua o d'accés indegut a aquesta informació. En segon lloc, hi ha la protecció de la privacitat: moltes vegades les dades massives inclouen dades personals. Això implica la responsabilitat de garantir la seguretat d'aquesta informació. Després, la falta de volum de dades: deficiències de previsió o variacions estacionals en la recopilació de les dades en quantitats suficients poden impedir l'obtenció de resultats fiables. Així, hi ha el perill de generalitzar els resultats obtinguts sobre la base d'observacions atípiques. En quart lloc, tenim l'excés de volum de dades: una quantitat "excessiva" de dades pot saturar la infraestructura tècnica i algorítmica, fet pel qual també cal preveure una resposta davant aquestes situacions.

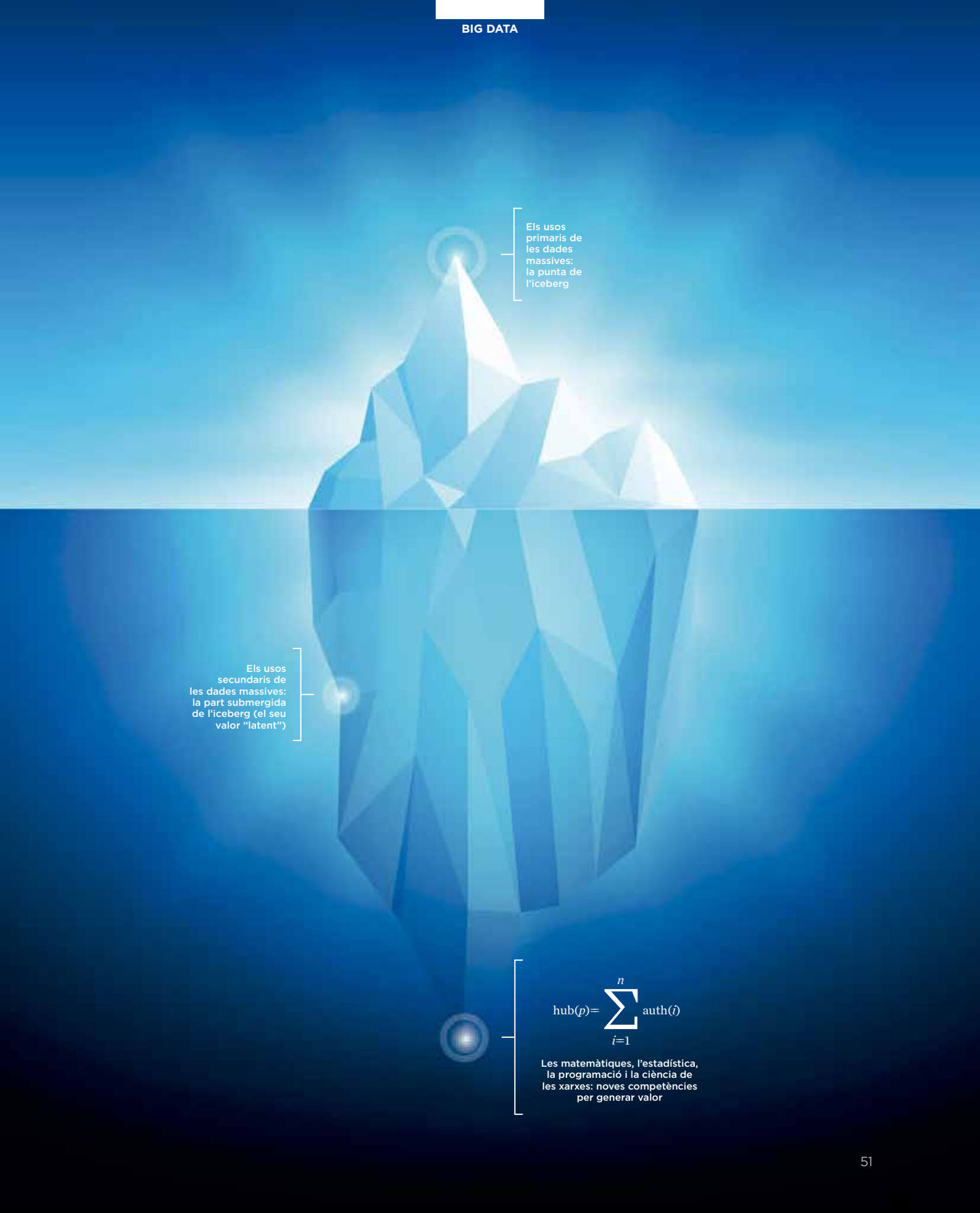
D'altra banda, un sistema basat en l'anàlisi de dades massives dissenyat adequadament es pot veure afectat negativament per fets de diversa naturalesa. Per problemes interns, és a dir, la manera de generar les dades pot quedar afectada per necessitats de la mateixa activitat o negoci. Per exemple, canvis en les pàgines web d'hotels –per motius de disseny o de màrqueting– poden alterar el comportament de les visites, i aquest fet pot tenir efectes sobre els models utilitzats per predir la demanda de consumidors. I també hi ha els possibles "atacs" externs perquè hi pot haver interessos a manipular els resultats de l'anàlisi. Per exemple, una empresa organitzadora d'un esdeveniment pot utilitzar el "soroll" en les xarxes socials per predir el total de persones que hi assistiran. Davant d'això, les empreses de càtering responsables del servei de restauració d'aquest esdeveniment podrien generar comunicacions de manera artificial per inflar les previsions.

Les dades massives són la matèria primera per als negocis i moltes activitats d'interès col·lectiu. Empreses, governs i institucions tenen el repte de generar valor amb aquestes dades, recopilant-les i utilitzant-les amb finalitats estratègiques. Moltes limitacions que hi havia en el passat per recopilar informació avui han desaparegut i totes les dades poden ser generadores de valor. Paral·lelament, cal

tenir present que la informació és un bé "no rival", fet pel qual les dades es poden emprar repetidament sense pèrdues de valor, a diferència d'altres matèries primeres. Com assenyalen V. Mayer-Schönberger i K. Cukier, a més del valor que es pugui generar amb l'ús primari de les dades massives –pel qual han estat concebudes inicialment–, el valor dels usos secundaris pot arribar a ser molt superior. Així, les dades massives tenen un valor latent en funció de les opcions potencials d'ús que tinguin. Això es pot il·lustrar amb la imatge d'un iceberg, que té una petita part visible –l'ús primari–, i una major part submergida –el valor latent dels possibles usos secundaris–.

En aquest entorn emergent apareixen nous professionals, empreses i mercats especialitzats en l'ús de dades massives, on els coneixements en matemàtiques, estadística, programació i anàlisi de xarxes són clau per a la generació de valor. No obstant això, el valor de les dades és difícil de calcular ja que és de naturalesa intangible. Per tant, des de la perspectiva empresarial cal considerar la recopilació i l'ús de dades massives com una inversió en actius immaterials, com ho són la resta d'informació, el coneixement innovador, les marques o el talent. Tot i les dificultats per mesurar els actius intangibles i el risc que suposa invertir-hi, hi ha evidències que mostren que les empreses que fan ús intensiu dels Big Data obtenen una productivitat superior a la resta. A la vegada, i des d'una perspectiva macroeconòmica, el pes dels actius intangibles en les economies més avançades s'ha incrementat notablement els darrers anys, com és el cas dels Estats Units i alguns països de la Unió Europea. Els Big Data plantegen grans reptes de futur en l'esfera de la seva pròpia governança. Així, a més de la innovació científica i tècnica que es requereix per a un ple desenvolupament de l'ús de les dades massives, caldrà una resposta específica a reptes com són la protecció de la privacitat de les persones, el respecte a la lliure voluntat humana davant les prediccions i la possible necessitat d'aplicar-hi la regulació antimonopolis. ●

Xavier Cubeles i Andreas Kaltenbrunner,
Fundació Barcelona Media

A stylized iceberg floating in a blue ocean. The tip of the iceberg is above the water line, while the vast majority of its mass is submerged. Three callout boxes with brackets point to different parts of the iceberg: the top tip, the submerged side, and the bottom tip. Each callout contains text in Catalan and a mathematical formula. The background is a gradient of blue, with a white sun or light source behind the iceberg, creating a lens flare effect.

Els usos primaris de les dades massives: la punta de l'iceberg

Els usos secundaris de les dades massives: la part submergida de l'iceberg (el seu valor "latent")

$$\text{hub}(p) = \sum_{i=1}^n \text{auth}(i)$$

Les matemàtiques, l'estadística, la programació i la ciència de les xarxes: noves competències per generar valor

EL TELEESPECTADOR ÉS EL PROTAGONISTA

AVUI, LA DISTÀNCIA ENTRE NOSALTRES I LA PANTALLA NO EXISTEIX. ARA HI PODEM PARTICIPAR FINS AL PUNT DE NO NOMÉS AVANÇAR AMB LA HISTÒRIA, SINÓ DE VIURE L'EXPERIÈNCIA QUE CONTEMPLAM

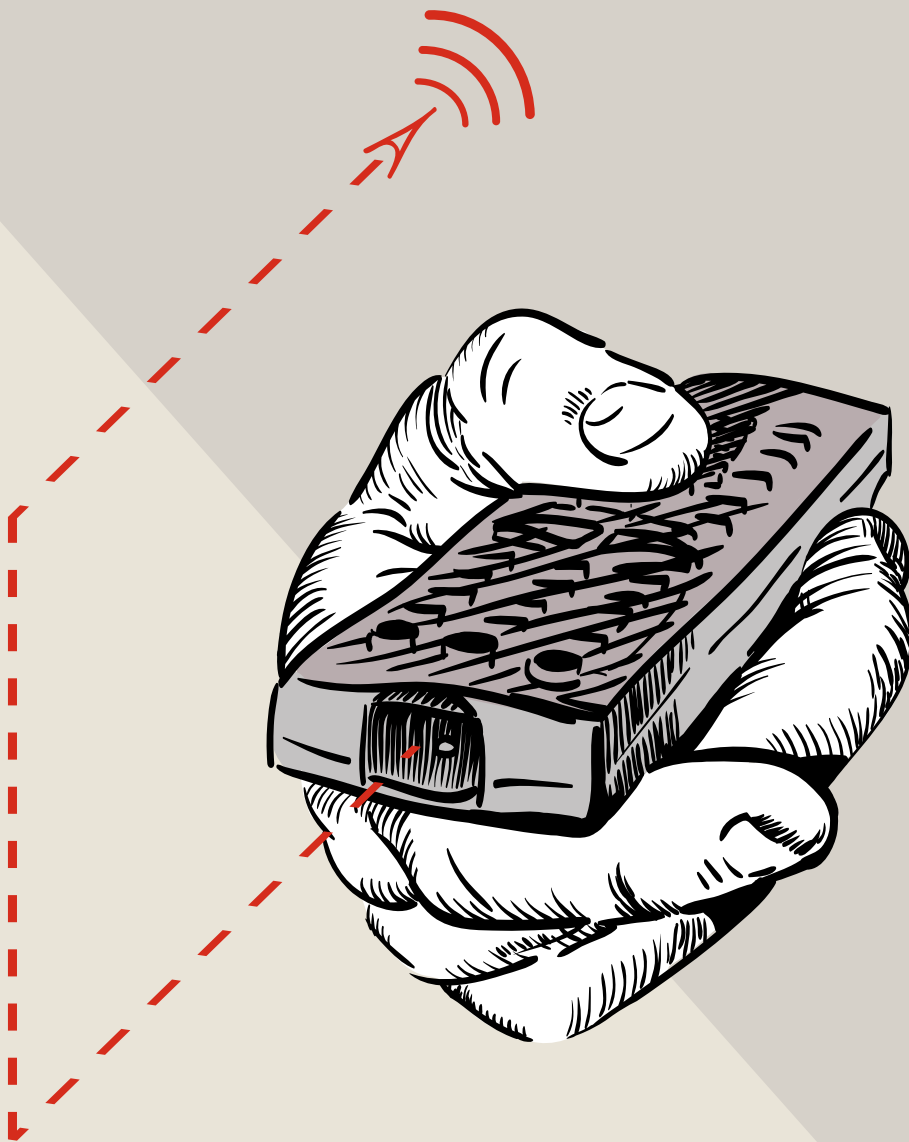
per Fèlix Riera

— El 1939 el públic va poder contemplar la poètica, entre èpica i familiar, del cineasta nord-americà John Ford al seu film *La diligència*, una proposta cinematogràfica que va canviar la manera de narrar una història. A la pel·lícula, Ford aconsegueix que observem com a espectadors privilegiats el viatge emocionant i tràgic d'un grup de persones que, per diferents motius, han de marxar del seu poble per anar amb diligència, a través del *far west*, símbol de progrés i comunicació, fins a Lordsbury. En aquell 1939 l'espectador va quedar atrapat, com encara passa avui, pel viatge iniciàtic que transformava els seus protagonistes. Ens veiem interpel·lats per una història en què la distància entre nosaltres i la pantalla és present, està en nosaltres. En canvi, avui la posició de l'espectador davant la pantalla, sigui quin sigui el format, és la de participar, la de ser protagonista per avançar no "amb" la història, sinó "en" la història que se'n proposa. Volem viure l'experiència de ser perseguits pels indis apatxes al costat de Josiah Boone, el metge borratxo que és expulsat del poble; la prostituta Dallas o Lucy Melbury, que va a la recerca del seu marit, un capità de cavalleria; Ellsworth Gatewood, un banquer corrupte que fuig de la seva dona i la llei; Samuel Peacock, tractant d'alcohol; Curley Wilcox, el xèrif que ha de protegir la diligència dels atacs de Gerónimo; o amb Ringo Kid, que vol venjar la mort del seu pare i el seu germà, o Hatfield, un antic soldat confederat i jugador d'avantatge. Avui volem anar a la diligència, ser part del seu relat.

El camí des de la butaca, a la sala fosca del cinema o a casa, fins a entrar en la pantalla, com succeïa a *La rosa porpra del Caire* de Woody Allen, s'ha produït de la mà del desenvolupament imparable de la telefonia mòbil, del sector de les telecomunicacions, molt més que de la televisió tradicional o dels videojocs. El canvi que s'està produint en l'*statu quo* del sector audiovisual és impulsat per l'espectador o usuari. Això respon a la consolidació de les xarxes socials com a via principal de comunicació en grup, al major accés als telèfons intel·ligents d'última generació per part dels usuaris, als serveis que ofereixen les operadores de telecomunicacions, cada vegada més orientades a convertir els usuaris en protagonistes dels serveis que consumeixen –en l'últim Mundial de futbol al Brasil, una quarta part dels espanyols ha seguit els partits des dels telèfons intel·ligents, opinant sobre les incidències–. Les empreses que ofereixen els serveis obtenen dades de les formes i els hàbits de consum dels usuaris perquè revertixin en la millora de l'oferta. En conclusió: l'espectador o usuari, amb la seva capacitat per interactuar, amb la seva resposta al que està veient, no només determina les estratègies del sector sinó que fins i tot les modifica.

Un dels efectes més importants que estem observant és com el sector audiovisual va convergint amb una gran rapidesa amb el de les telecomunicacions. L'audiovisual és un sector que els últims anys ha anat creixent en volum de negoci, a diferència d'altres sectors que han vist reduït el marge de maniobra econòmica a causa de la

crisi econòmica i de l'impacte de la digitalització que els obliga a adoptar un canvi en el seu model de negoci encara no aconseguit, com és el cas de la premsa en paper o el sector musical o discogràfic. Segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística a Espanya sobre recaptació l'any 2011, el sector audiovisual va tenir un volum de negoci de 10.226,67 milions d'euros, 5.215,67 milions d'euros dels quals van ser del sector cinematogràfic, de vídeo i programes de televisió; 703.670.000 en radiodifusió; 3.590,49 milions d'euros en programació i emissió de televisió, i 703,67 en programes informàtics i videojocs. A aquest potencial s'hi afegeixen les plataformes com You Tube, que va facturar 5.600.000 milions de dòlars en ingressos bruts de publicitat l'any 2013, xifra que suposa un creixement del 50% respecte al 2012. Són dades que, sumades a les del sector de les telecomunicacions, anuncien un nou sector de gran potencial econòmic i comunicatiu. Un nou planeta de la comunicació que amb el seu major poder de gravetat arrossegirà cap a la seva òrbita altres planetes, com el de la premsa escrita, editorial i musical, i crearà un nou univers comunicacional i cultural. L'exigència de l'espectador o usuari sobre l'operador és cada vegada més gran. El procés es constata quan observem com la televisió a Espanya està mudant la seva naturalesa en definir una nova equació de creixement basada en innovació tecnològica, més interactivitat, més continguts estratègics, més aliances amb gegants d'internet i telecomunicacions: és a dir, una mutació en el creixement.

El model de negoci del sector audiovisual evoluciona, passa de vendre l'audiència a les empreses que interveuen en publicitat a ser els espectadors o usuaris el client al qual s'han de vendre els continguts i els serveis. La televisió per internet representa 0,7 milions d'usuaris. El 44% veuen la televisió en alta definició en 21 canals de pagament. Per cable tenim 1,42 milions d'usuaris, el 47% dels quals el veuen en alta definició i els 35 canals són de pagament. Per satèl·lit hi ha 2.660.000 d'usuaris, el 39,1% dels quals el veuen en alta definició i, dels 81 canals, 47 són en obert i 34 són de pagament. A la TDT tenim 12.060.000 d'usuaris, el 48% dels quals la veuen en alta definició amb una oferta de 17 canals, 6 dels quals són estatals i 11 autonòmics. Quan investiguem com es

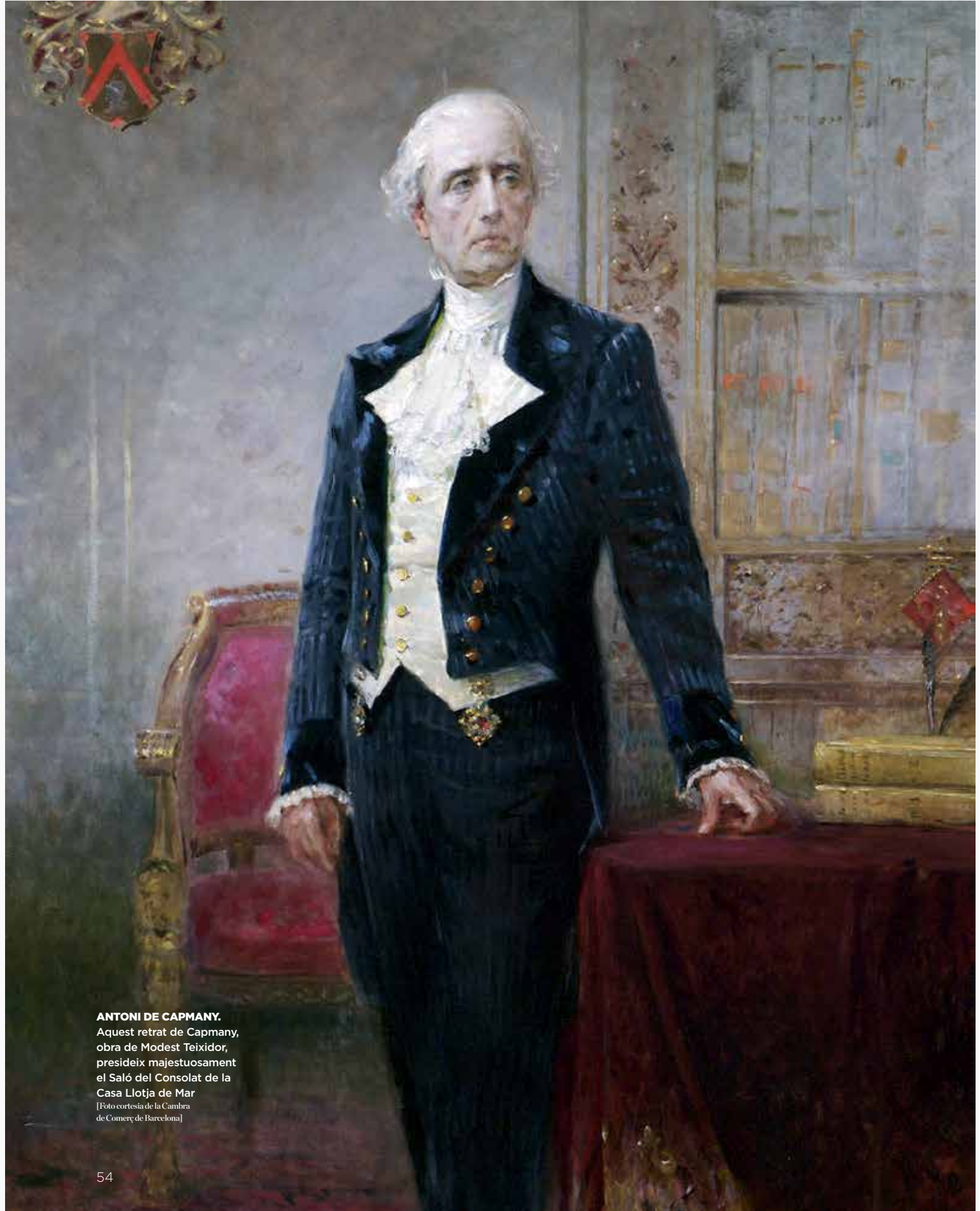
rep la televisió a Espanya constatem que el 8% ho fa per cable, el 4% per internet, el 72% per TDT i el 16% per satèl·lit. En el cas europeu, l'evolució es troba en la manera de rebre el senyal de televisió i com modificarà l'estratègia per obtenir els millors continguts. A Europa, la televisió es rep un 27% per cable, un 9% per internet, un 29% per via terrestre i un 35% per satèl·lit. La televisió tradicional, avui definida per la TDT a Espanya, a Europa no arriba al 30%. En definitiva, la nova equació no es podrà formular sense el concurs del sector de les telecomunicacions.

Les telecomunicacions lideren l'adquisició de continguts estratègics com la Fórmula 1 o el Mundial de MotoGP. El paper que fins ara assumien les televisions tradicionals o les plata-

formes de pagament tradicional serà substituït pels operadors de telecomunicacions, que ofereixen als usuaris una experiència de comunicació global amb capes d'interactivitat de gran potencial per a la seva monetarització. Per exemple: està passant al Regne Unit amb British Telecom, que ha comprat els drets de la Champions League. Vet aquí un sector que centra els esforços a desenvolupar oferta de continguts de pagament multidispositius, dissenyar models d'ingressos publicitaris més enllà dels tradicionals via subscripcions o descàrregues, establir aliances amb grans actors d'internet per accedir a les televisions socials, desenvolupar ofertes conjuntes amb fabricants de televisions connectades i desenvolupar l'explotació de les dades massives, Big Data.

De manera accelerada, el futur del sector audiovisual i en concret el televisiu –com a màxima expressió de la comunicació de masses– és redefinit pel desig de l'espectador de mostrar-se actiu en tot el procés, des de la creació de continguts fins a la forma d'emetre'ls, fins i tot en la seva relació amb la publicitat i, per tant, influeix en la manera de vendre'ls. Han passat setanta-cinc des del viatge de la diligència a Lordsburg. En aquell viatge l'únic que mor és el nostàlgic i romàntic Hatfield. No forma part del nou món, segueix aferrat a un codi cavalleresc de la vida i la mort, a la seva condició d'antic soldat dels confederats. Viu com a jugador temptant contínuament la sort. Va cap a Lordsburg sense motiu, només després de la idealització de Lucy, l'únic que li sembla reconeixible d'un nou món que ja no entén. Una cosa semblant passa en el sector de la comunicació audiovisual. Si els nous espectadors viuen els canvis produïnt-los, altres actors encara no han entès que el viatge comporta el canvi tant com la transformació del que és vell en el que és nou, sense acceptar que la incorporació de l'espectador és fonamentalment la fi d'un cicle. ●

Fèlix Riera és director de Catalunya Ràdio i va ser conseller del Consell de l'Audiovisual de Catalunya i professor associat de la UPF a la Facultat de Comunicació Audiovisual

ANTONI DE CAPMANY.
Aquest retrat de Capmany,
obra de Modest Teixidor,
presideix majestuosament
el Saló del Consolat de la
Casa Llotja de Mar
[Foto cortesia de la Cambra
de Comerç de Barcelona]

ANTONI DE CAPMANY: DE LA IL·LUSTRACIÓ AL SEGLE XXI

Campmany és un dels principals intel·lectuals a la Catalunya de la Il·lustració, en la línia moderada i precursor en molts aspectes de la història econòmica. Exposa les seves tesis regeneradores als seus llibres i a les Corts de Cadis. Va apostar fort pels èxits de l'Espanya de Carles III

— La personalitat més rellevant de la Il·lustració a Catalunya va ser Antoni de Capmany (1742-1813), precursor de la història econòmica amb un rigor que queda confirmat per les seves anàlisis històriques i per la seva visió política, de primera magnitud a les Corts de Cadis, on defensa la personalitat de Catalunya i la seva raó històrica, tant com l'afany proteccionista. Va ser un reformador, un dels protagonistes de la dinàmica econòmica de Catalunya i d'eloqüència resistent davant la invasió napoleònica.

En les seves *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona* (1779-1792) va ser un avançat a la seva època en reconèixer la importància que tenien el comerç, la indústria i la marina, motors del desenvolupament econòmic de la Catalunya del prodigiós segle XVIII.

És un indicatiu d'Il·lustració que hi hagués un vincle innegable entre la Junta de Comerç de Barcelona i les *Memorias*,

de la mateixa manera que Capmany actua a Madrid com a representant de la burgesia barcelonina quan Catalunya progressava gràcies a la intensa eficàcia del seu comerç, que es trasllada a la indústria i a la demografia.

El professor Ernest Lluch va ratificar que en il·lustrats com Antoni de Capmany es troba l'origen de la Renaixença catalana més que no pas en el Romanticisme. Per això, el perfil regenerador i pragmàtic de Capmany té una permanència de futur. Una antologia breu dels seus escrits permet constatar el gran valor que donava al que avui anomenem capital humà, la iniciativa privada, la creativitat sobre les matèries primeres, la importància de ser una societat competitiva i de productivitat, la capacitació professional, el comerç i la indústria davant la guerra, el pes de l'opinió pública, el component econòmic en la història humana, el valor de la continuïtat, els poders de la ciència i la idea d'Europa. ➤

El nuevo lenguaje que hablan hoy las ciencias es una prueba clara de sus progresos y adelantamientos. Ptolomeo hablaba la lengua del Pueblo y Newton hablaba la del Astrónomo.

La antorcha de las ciencias ahuyentó, en fin, las tinieblas de la barbarie escientífica, peor que la misma ignorancia: en una palabra, el mundo es más viejo, y sabemos más. Dejemos las cuestiones de Antiguos y Modernos, desde que sabemos que nosotros seremos antiguos para los venideros, de aquí a trescientos años

Donde no hay amor al trabaxo, todo el dinero del erario, ó de los particulares, ciertamente no lo infundirá; y si para mayor desgracia este trabaxo es mirado con deprecio, y como destino de canalla ó de advenedizos estrangeros, todas las gracias y privilegios tampoco le darán estimación. La experiencia días ha que nos lo enseña en varias provincias de estos reynos: y ojalá no fuese verdad. Son inmensas las sumas, grandes las esenciones, que se dispensan por el Gobierno de quarenta años á esta parte para animar la industria y las fábricas nacionales; pero yo no veo que las artes sean abrazadas por las gentes que las despreciaban antes, ni que los hijos del artesano sigan el oficio del padre, ni que el que tuvo á su padre ó abuelo artesano confiese sin rubor tales ascendientes

Es muy perniciosa toda opinión que nos mantenga en la desvanecida creencia, que no podemos ser mejores; y de que los antiguos trabajaron para su tiempo y el nuestro: que es lo mismo que decir que nos dispensaron de pensar y obrar bellas cosas. Esto sería sepultarnos en la indolencia y la pereza

Toda industria que se promueve a costa del real erario casi siempre es violenta y dispendiosa... Entonces la fábrica anda y el fabricante es un ente de razón y como no hay persona cuya fortuna siga la de las manufacturas, ésta sale costosa, y al fin se arruina porque su movimiento no era natural

Tan cierto es: que un pueblo que ha sido rico y poderoso por su industria y actividad, quando no pierde el carácter, las costumbres, y la opinión de sí mismo; vá retardando su destrucción extrema, para levantarse y rehacerse al primer impulso que reciba

●● Hoy cuesta menos tiempo, y menos trabajo, el instruirse e iluminarse, porque tenemos modelo que imitar, porque otros nos abren y construyen el camino; porque toda la Europa es una escuela general de civilización. ●●

●● Además, estas mismas guerras, y los acantonamientos que posteriormente se han verificado en otras partes de esta península para varias expediciones militares, no han excitado á sus moradores á estimar el trabaxo, á codiciar los frutos de la industria: y por consiguiente todos los tesoros, derramados en algunas de ellas con el armamento de inmensas esquadras, y reunion de tropas, no han hecho establecer un telar nuevo, ni producir una espiga mas de trigo. Los exercitos suelen fomentar y enriquecer á un país, es cierto, pero es al que ya tiene industria, espíritu de economía, y amor al trabaxo; al paso que asuelan á los demás, y asi los temen como carga ó castigo sus moradores. Tan contrarios efectos bien se pueden comparar con los del riego, que fertiliza las tierras preparadas y estercoladas; y esteriliza y disipa á las que no tienen antes los abonos necesarios para recibir el agua. ●●

●● La opinion es la reyna de los hombres; y asi mientras ésta los mande y subyugue, tiempo perdido será combatirla ni con premios ni con castigos: una opinion se ha de aniquilar con otra, como se vencen las pasiones. En España no está la enfermedad en las manos, que ágiles y hábiles las tienen sus naturales para todo empresa; el mal reside en las cabezas, y á ellas se debe aplicar la cura, mas sin que se sienta la medicina. ●●

●● Antes de establecer fábricas, y de promover las artes, quisiera yo que se estableciesen costumbres laboriosas, y que se enderezase la opinion popular. Sin estos dos preliminares, vanos serán todos los esfuerzos para infundir amor al trabaxo, y deseos de mejorar cada uno su suerte. Mientras el pueblo menosprecie los oficios, no por lo que tienen de penosos, sino por el desdoro que teme de ellos, dexará todos los ramos de la industria en manos de extranjeros. Y quando por medio de estos se estableciesen mil fábricas, mil talleres; nunca diríamos que los españoles son industriosos, sino que en España hay industria: que son dos cosas muy diferentes. ●●

新到反米粉
樂成

糖粉
4081635
else

米
士
知

24 h
13 no
取

CARTA DES DE HONG KONG

Hong Kong és a la vegada una potència financera i un contrast de llibertat amb el capitalisme autoritari en què s'està desenvolupant la Xina. Vell i nou Hong Kong són el 'mix' de les lliçons confucianes i la música techno

TEXT Lluís Torras — IL·LUSTRACIÓ Isabel Da Silva Azevedo Drouyer

—A les cantonades agitades de Xangai Street habitants de Hong Kong sopen seriosament als restaurants populosos entre comerços de quincalla. Em demano un bol d'arròs amb vedella, aquí una mica més picant que al nord del país. La calor i la humitat sobrecarreguen la nit com correspon al clima subtropical de la zona, un de tants altres que acull la Xina dins les seves fronteres. A Hong Kong, per descomptat, cuina preferentment cantonesa.

Malgrat la marxa de Chris Patten –últim governador britànic– amb fons musical d'Elgar l'estiu del 1997, la vida a la península de Hong Kong segueix compassada a l'horari anglosaxó i la seva fisonomia no ha estat alterada de manera significativa: per descomptat, no com altres parts del continent que han vist com de la nit al dia gratacels impossibles sorgien com menhirs en record de Den Xiaoping. En realitat, Hong Kong guarda memòria constant del que va ser Tiananmen, al mateix temps que la Xina del capitalisme autoritari pateix un dràstica amnèsia respecte a la dissidència política.

Els dies a Hong Kong són de ritme laboriós i urgent per l'amalgama entre les finances digitals i el capitalisme confucià. Nou i vell Hong Kong. Amb professors, empresaris, analistes i observadors parlem de la realitat polièdrica del gegant asiàtic, a dues passes. He quedat amb un analista d'inversions que treballa per a un dels molts bancs internacionals que hi ha a l'antiga colònia britànica. A la Xina fins i tot els analistes més experts eviten el judici categòric. Ell es mostra molt preocupat per la paràlisi en la qual, al seu parer, es troba el desenvolupament legislatiu de noves reformes: bàsicament, prosseguir amb la privatització d'empreses públiques, liberalitzar mercats, així com establir un sistema fiscal i tributari eficient i avançar amb l'obertura a l'exterior dels mercats financers encara altament regulats i controlats per l'Estat.

L'espero al peu de les oficines, prop de la parada de

metro d'Almiralty, a la sortida de la feina. Ens asseiem en una de les moltes terrasses tipus Starbucks que es concentren al voltant dels grans edificis d'oficines i centres comercials d'hiperluxe i novetat. Un cafè amb gel. Puc veure la torre d'oficines de l'Industrial Commercial Bank of China que, curiosament, es troba just al costat, tocant-se i fent una forma d'ela, de la torre del Citi –Estats Units–, d'arquitectura molt similar: Orient i Occident es donen la mà i es vigilen l'un a l'altre a la part alta de Cotton Street, com una metàfora del que és i representa una plaça financera tan única com Hong Kong. El meu confident és puntual, amb vestit a mida i corbata, sabates de sivella i tirants, com manen els cànons de l'elit financera de Hong Kong. Segueix amb les seves preocupacions: “És sabut que el model s'esgota, com manifesten els mateixos xinesos. No obstant això, semblen paraules buides perquè el desplaçament legislatiu no avança.”

Des de l'inici de les reformes a finals dels setanta, la Xina està en una cruïlla: l'espiral de creixement econòmic i modernitat s'ha convertit en un repte constant i amb inquietuds. Fins ara les reformes han tingut un èxit sense precedents. Mantenen una tendència imparable a llarg termini encara que emergeixen períodes de turbulències com l'actual: les poderoses i endeutades empreses estatals estan dificultant l'avanç de les liberalitzacions i eviten l'ajust necessari en molts sectors. Els poders locals, cap on s'ha traslladat gran part del deute els últims anys, tampoc volen perdre poder als seus regnes de taifes. El nou statu quo es rebel·la contra les reformes, com antigament ho van fer els sectors més conservadors del politburó que amb raó van veure en l'obertura l'harakiri del credo marxista a la Xina. Mil i una nits de Hong Kong. Triomfa la música electrònica. La vida nocturna té ritmes vibrants i una creativitat que agrupa expatriats i nadius, sovint al voltant de la figura del francès Charles Siegling, una ➤

Hong Kong és avui un mirall que cada vegada més reflecteix les contradiccions del creixement xinès

antigament port comercial, avui ha fet una mutació espectacular com a gran porta d'entrada de capital estranger a la Xina, un dels pilars del creixement xinès, i una de les grans places financeres a escala global. És un rol similar al de la City de Londres a la Vella Europa. Llança agitated descàrregues elèctriques una proporció tan elevada d'inversors per metre quadrat. Per postres, torrada amb llet condensada.

De les meves converses, dedueixo una opinió dominant de desconfiança creixent. La Xina ha fet més aviat poc per adaptar la seva realitat econòmica al nou escenari postcrisi. M'explicaré. Després de la gran patacada de les seves dues grans places exportadores –és a dir, Europa i els Estats Units– la Xina ha seguit basant el seu creixement en les exportacions i en una elevadíssima taxa d'inversió en la qual, ara per ara, hi ha un gran risc de sobrecapacitat en sectors com el carbó, el ciment o la indústria química, que són alguns dels sectors amb un nivell d'endeutament més alt. Des de l'esclat de la crisi financera global, la Xina ha multiplicat per quatre el seu endeutament, en l'últim lustre, tot i que encara està a nivells inferiors que els països occidentals. És deute que ha servit per tancar forats i per sostenir parts del teixit econòmic que han de desaparèixer a curt-mitjà termini, fet pel qual desperta suspicàcies entre els inversors. Amb tot, pràcticament la totalitat del deute correspon a crèdits fets per la banca pública a empreses propietat de l'Estat: bàsicament el país –el Partit– es deu diners a si mateix i de la mateixa manera que ara el Govern està aguantant la sostenibilitat de moltes empreses públiques insolvents, també dona mostres que no li tremolarà el pols a l'hora de deixar caure les empreses que siguin insalvables.

En suma, la República Popular és un imperi en reconstrucció, sense analogia històrica, i en qual-sevol cas de comparació impossible amb l'esquema dels vells estats-nació. I aquí s'alça la ciutat colossal de Hong Kong. Al migdia, te de crisantem. L'arquitecte més *high tech* no deixa de confiar en la benedició taoista del *fengshui* per desafiar la línia del cel. I al mateix temps, als cafès al costat dels mercats amb olor de peix els homes de Hong Kong comparen les virtuts dels habitants d'aquestes gàbies que són un tresor dels segles. Feixos de llum creuen la nit. Al costat d'aquest enclavament icònic

icona inescapable per a la música electrònica. I els vells temples segueixen vetllant a la nit per l'esperit dels avantpassats. El duo techno Technasia segueix amb els seus èxits. Hong Kong és cada vegada més un epicentre global. És la ciutat més vertical del món. Un model futurista. L'apoteosi d'un *mix* de civilitzacions, cultura pop i memòries ancestrals. No són pocs els que continuen fent cinc àpats al dia.

Reflex de tantes contradiccions del creixement econòmic del país, la península de Hong Kong –que en la traducció literal del cantonès significa “fragment del port”– és un enclavament estratègic històric. Els britànics van establir aquí la seva primera hisenda duanera, després de la primera guerra de l'Opi el 1842. Amb el temps, a la península de Hong Kong, s'hi va unir la península de Kowloon més al nord i la zona que coneixem com Nous Territoris i que avui exerceix de pulmó al conjunt, sota sobirania xinesa des del 1997, amb un règim autònom especial molt particular. La ciutat,

de la Xina desenvolupada, la realitat de l'imperi acull amplíssimes capes de població que viuen en zones rurals i el mode de vida de les quals és bàsicament l'agricultura. És una pregunta per plantejar al meu interlocutor amb pinta d'haver-se vestit segons les pautes de Wall Street: "Com unir realitats tan disperses sense sucumbir en l'intent?"

És una evidència que la Xina experimenta tres "globalitzacions" alhora. Primera, la global, la de tots. Segona, una de regional, de complexitat extrema, que afecta la regió asiàtica i que explica molts dels conflictes territorials que el gegant asiàtic manté amb pràcticament tots els seus veïns. Per acabar, la Xina està immersa en un important procés de globalització domèstica. Aquesta tercera globalització és la que avui centra l'agenda reformista xinesa. I no és casualitat: el major flux migratori de les últimes dues dècades ha estat del perímetre de la mateixa Xina. Nacions Unides estima que en el futur prop de 200 milions més de persones abandonaran el camp per desplaçar-se a les ciutats. En resum, als noranta es va posar l'èmfasi en la primera globalització: la del creixement. Van ser anys en què les zones costaneres –focus de les reformes llavors– van créixer a doble dígit. Avui, la prioritat és la domèstica: la de l'harmonia, per assegurar que ningú no es queda enrere i que els beneficis de les reformes s'estenen per tot l'altiplà xinès.

Es tracta de garantir l'ascensor social, és a dir, assegurar la promesa que si un treballa prospera amb independència de les seves condicions de partida. Aquesta afirmació avui està en dubte i a la llarga pot erosionar la legitimitat del Partit i qüestionar el sistema. No falta la corrupció i les institucions polítiques són fràgils. Poc estat de dret i legitimitat democràtica: el mandat ha estat el creixement.

De nou constato que Hong Kong és un dels màxims referents financers de la Xina i també un punt de lliure crítica social. Per la major tolerància amb la llibertat de premsa i la llibertat d'expressió, sotmesa a la pressió creixent de Pequín, Hong Kong concentra més protestes i una major tolerància a la crítica política que molt sovint xoca amb l'autoritarisme a la resta del continent. Aquí tenen refugi des de la causa tibetana i les protestes del Falun Gong fins a la memòria anual pels fets de Tiananmen. Durant anys Hong Kong ha estat refugi per als exiliats del règim de Mao.

Les noves onades de creixement al continent i la particularitat de la fórmula "un país, dos sistemes" fan pensar que en el curt-mitjà termini les tensions socials només poden anar en augment. Us en poso un exemple. Mentre escric aquestes línies els mitjans occidentals s'han fet ressò de les recents protestes dels habitants de Hong Kong en defensa de més llibertats i més participació democràtica a la península, fet que suposa un de-

safiament a l'hermètic sistema polític de la Xina. El *South Xina Morning Post* –una de les capçaleres de referència a Hong Kong– ha defensat les protestes en la seva línia editorial tot i les denúncies de pressions creixents per part de Pequín en contra de la llibertat de premsa que molts periodistes han anat denunciant els últims mesos. Aquestes protestes prodemocràtiques s'han intensificat des de l'aniversari de Tiananmen –silenciat a la Xina continental– però que aquí a Hong Kong va tenir la seva jornada reivindicativa aprofitant que, de moment, Hong Kong continua sent també un oasi per a la llibertat de premsa.

El 2006, en la meua primera visita, vaig tenir l'ajuda inapreciable d'un guia xinès que parlava un castellà perfecte. Em va explicar com el seu pare, un humil terratinent, però terratinent al cap i a la fi, va ser torturat –en concret, li van arrencar els dits de la mà– a principis dels anys cinquanta. No recordo exactament si el seu pare va morir a causa de les tortures o no, però sí que recordo molt bé l'agraïment del meu bon guia cap al Hong Kong que el va acollir i li va evitar patir els crims del maioisme, tràgic i cruel període de la història de la Xina al segle XX, una història ja de per si més que convulsa. Potser és per això que aquesta part del planeta s'esforça tant a pensar en el seu futur i tan poc a mirar enrere. ●

Luis Torras (@TorrasLuis) és soci fundador de Reliance Partners, membre del Claustre Sènior de Càtedra Xina i autor d'«El despertar de China»

Arts&Co.

64 Art

Prim, l'heroi romàntic de Fortuny
per Pilar Parcerisas

66 Entrevista

Enrique Vila-Matas,
un estil d'escriptor
per Sergi Doria

70 Avantguardes

Per a una estètica d'allò que és virtual
per Jacobo Zabalo

72 Òpera

El contratenor com a 'star'
per Maricel Chavarría

74 Geografies

Com es va salvar el món entre costelles
de porc i pastís de cranc
per Marc Bassets

76 Estil

Rellotges amb gust d'abans
per Julián Nieto

78 D'autor

La pèssima educació
per Carme Riera

PRIM, L'HEROI ROMÀNTIC DE FORTUNY

‘La batalla de Tetuan’ va ser la tela que va conduir Marià Fortuny cap a l'estètica de l'orientalisme. Hi va pintar la figura del general Prim com un heroi romàntic en una valenta croada contra les hordes àrabs en la guerra hispanomarroquina

TEXT Pilar Parcerisas — FOTOGRAFIA MNAC

— Després de pintar les seves grans escenes de batalla, Fortuny va abandonar l'èpica per les odalisques, els gitanos, els paisatges de Portici, i va fusionar figures i paisatge en un traç feliç, fresc, una pinzellada que recollirà hàbilment Picasso. Però abans, el 1860, el pintor més destacat de l'art català del segle XIX, Marià Fortuny (Reus, 1838 - Roma, 1874), va rebre l'encàrrec de fer una sèrie de pintures per als salons de la Diputació de Barcelona, que l'havia pensionat a Roma. Havien de deixar constància dels escenaris i fragors de la guerra hispanomarroquina. Per reforçar les tropes del general O'Donnell,

la Diputació havia enviat un batalló de voluntaris dirigit pel general Prim, nascut a Reus com Fortuny.

La lluita contra un enemic històric va agafar un aire de croada, com de continuïtat de la Reconquesta. La missió de Fortuny era recórrer els escenaris bèl·lics i donar la seva visió pictòrica d'un fet militar contemporani, sense oblidar el to èpic, apologètic i legitimador del poder de l'Estat com a vencedor. Una cosa semblant al que l'Estat francès havia demanat al pintor Horace Vernet sobre la conquesta d'Algèria.

El 2 de febrer de 1860 Fortuny va embarcar rumb a Tetuan. Un cop allà,

i a l'espera de trobar-se amb Prim, va esbossar centenars de dibuixos. Descobria el paisatge i la llum meridionals. Impressionat pel carrer, la vida de la gent, les vestidures, l'arquitectura de la medina o la bellesa de les joves hebrees, els seus dibuixos reflecteixen la sorpresa per un món estèticament allunyat de l'academicisme occidental i això el condueix cap a la passió orientalista.

Charles Yriarte, cronista de *Le Monde Illustré*, va dir que el general Prim duia “un tren de vida de príncep”, envoltat de cronistes, poetes i artistes. Per això, quan Fortuny s'instal·la a l'estat major del general, la seva vida al front

va millorar ostensiblement. Malgrat l'encàrrec rebut, Fortuny no va presenciar cap contesa en directe fins a la batalla de Wad-Ras, el març del 1860. De fet, el seu *Estudi per a la batalla de Wad-Ras* detalla la gosadia de les tropes lluitant contra unes hordes musulmanes espantades. Els seus apunts del natural dels nombrosos efectius de bèsties de càrrega i dromedaris van prefigurar *La batalla de Tetuan*. Únic resultat de l'encàrrec, el va executar al seu estudi de Roma i avui es troba al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Inacabada, deixa entreveure que un fons de tela sense pintar també pot ser pintura.

L'abril del 1860, Marià Fortuny va tornar a Madrid, després d'aturar-se a Ceuta, on va prendre notes del lloc d'una de les primeres heroïcitats de Prim a la batalla de Castillejos. Va plasmar a l'horitzó la figura eqüestre del general, enarborant la bandera i destacant per sobre de l'exèrcit i del turó, envoltada de núvols, cosa que donava al general una aura celestial. Prim va certificar l'autenticitat dels dibuixos i el va ajudar a precisar el nom dels llocs

Exposició

Dins els actes commemoratius del Bicentenari General Prim, Foment del Treball acollirà una exposició al voltant de la figura del general Joan Prim i Prats del 4 de novembre al 20 de desembre de 2014 a la planta principal de la seu social (Via Laietana, 32 -34). La mostra s'acosta a la figura de Prim, a la seva dimensió històrica i a la seva relació amb el món empresarial català

del combat. A *La batalla de Tetuan* les tropes del general O'Donnell avancen cap a l'esquerra i, a la dreta, apareix la figura eqüestre del general Prim, amb figuració d'heroi romàntic, cavall alçat i brandant el sabre damunt els àrabs en la fugida. L'escena sembla haver-se inspirat en *La cursa de la pólvora*.

Com que no entregava la tela a la Diputació, el 1870 se li va requerir que retornés la retribució per l'encàrrec: 4.200 escuts. La fama de Fortuny anava

creixent mundialment gràcies a les gestions comercials d'Adolphe Goupil i havia perdut l'interès per la pintura bèl·lica. Fortuny va tornar els diners i es va desempallegar d'un encàrrec que havia acceptat a la lleugera. Un cop rescindit el contracte, el quadre va quedar sense acabar i, quan Fortuny va morir, la Diputació va adquirir-lo el 1875 a la seva vídua per 50.000 pessetes i es va penjar al Saló de Sessions.

Malgrat l'avorriment que Fortuny va manifestar per aquesta tela deixant-la inacabada, destaca el seu aspecte de *collage* d'escenes múltiples al llarg de nou metres de longitud i tres d'alçada, el ritme de les tropes àrabs cavalcant amuntegades, la pinzellada solta, de colors vius, en vermell, blanc, rosa o taronja, que s'avancen a l'impressionisme i superen Velázquez. Fortuny va morir a Roma el 1874, abans de complir els quaranta. Prim havia estat assassinat quatre anys abans. ●

Pilar Parcerisas és crítica i historiadora de l'art, assagista i comissària d'exposicions independent

ENRIQUE VILA-MATAS, UN ESTIL D'ESCRIPTOR

La trajectòria vital i literària d'Enrique Vila-Matas fa realitat l'afirmació del seu mestre Nabokov: “La millor part de la biografia d'un escriptor no és la crònica de les seves aventures, sinó la història del seu estil”

TEXT Sergi Doria — FOTOGRAFIES Flaminia Pelazzi

— Quan tot s'ha explicat moltes vegades, quan l'escriptura es redueix a cent quaranta caràcters d'odi i agrafia, en la solitària hora del lector només ens queda l'estil. Enrique Vila-Matas, per exemple. En el temps groc de les fotografies apareix vestit de torero: la mà esquerra agafant el capot i la dreta al maluc. També llegint un còmic amb aire abstret. Si Proust va distingir el camí de Swann i el de Guermantes, els camins iniciàtics de Vila-Matas són barcelonins: del carrer Rosselló a l'escola dels Maristes de passeig de Sant Joan: cinc minuts de trajecte, quatre vegades al dia en catorze anys de quaderns escolars. Aquella ciutat anys cinquanta... Miratge a través de les vidrieres modernistes: “Barcelona és la llum submarina dels portals de l'Eixample vistos quan tornava de l'escola”, recorda.

Adolescència enganxada a la televisió en blanc i negre; partits del Barça, sempre dominicals, en un Camp Nou acabat d'inaugurar. Una sèrie de TVE el portarà a llegir un dels autors que freqüenta el seu pare: *Los cipreses creen en Dios*, de José María Gironella.

“La millor de la biografia d'un escriptor no és la crònica de les seves aventures, sinó la història del seu estil”, va advertir Nabokov i Vila-Matas en va prendre bona nota. De jove, comenta, “emulava Gombrowicz, tot i que no l'havia llegit. M'atreia perquè era un excèntric i aristòcrata que no exercia...”. Avantatges de la singularitat?: “Ser difícilment classificable, no crear escolar, per evitar així imitadors absurds i semblar que no seràs un clàssic. Només semblar-ho...”

Habitual dels cines Texas, Delicias, Lido o Savoy, en cada pel·lícula pretenia captar una realitat que no aconseguia abastar. I per no entendre, la Nouvelle Vague. A Vila-Matas el va atraure sempre l'incomprensible. Quan al Savoy van projectar *El año pasado en Marienbad*, d'Alain Resnais, sortia a

corre-cuita de l'escola per veure la pel·lícula. Ho va fer vint vegades “intentant, sense aconseguir-ho, entendre-la”. Van ser dos mesos, feliços i indocuments; així es va forjar la filosofia vila-matiana: “Entendre pot ser alguna cosa absolutament terrible. I no entendre el més proper a la vida, no entendre obliga el lector a crear, és a dir, li obre la porta de la tolerància, en definitiva de la comprensió, que és el més civilitzat i espiritual que hi ha en la lectura, en l'art...”

El cine l'impactava tant que als disset anys va descobrir la vocació d'escriptor amb *La notte*, d'Antonioni, cosa que té molt de mèrit. Tot va començar amb una frase germinal. Marcello Mastroianni encarna l'escriptor que acaba de publicar un llibre i ha de presentar-lo a la seva ciutat, Milà: “L'únic que ens faltava avui era la murga de la presentació del llibre”, diu a la seva dona, Jeanne Moreau... El que és aparentment anodí com a il·luminació. Vila-Matas pur. Orgia de la paradoxa: “Acabava de descobrir que Mastroianni era la mena d'home que jo volia ser quan la meva ciutat cresqués i jo cresqués amb ella... Aquell dia vaig sortir del cine sabent ja molt bé què volia per a mi a la vida. Vaig decidir que no m'esperaria que la meva ciutat creixés, creixeria jo pel meu compte. Em convertiria en un escriptor estranger, i explicaria el món. I al meu costat tindria una dona com Jeanne Moreau.”

Amb exemples així, no és estrany que l'obra de Vila-Matas estigui farcida de setè art, encara que l'afany per diferenciar-se de la seva generació inspirés *Nunca voy al cine*, un títol comprometedor. A partir d'aquell llibre de relats, confessa, “no vaig mai al cine als llocs on em coneixen. A vegades passo anys sense veure una pel·lícula”.

Han transcorregut quatre dècades de la seva primera novel·la, *Mujer en el espejo contemplando el paisaje*. La va escriure per matar el temps d'un ➤

A 'Kassel no invita a la lògica', l'escriptor novel·la la seva visita a la fira Documenta i descobreix, a la seva manera, l'art d'avantguarda

servei militar africà. Des d'aleshores ha donat a impremta una trentena d'històries amb escriptors-personatges. Rodrigo Fresán identifica en aquella obra "l'estil de la felicitat". Mentre acaba el seu cafè amb llet a la llibreria +Bernat, on compareix habitualment, Vila-Matas detalla la seva fórmula magistral: "En literatura tenim set o vuit temes centrals i reitratats a través dels segles. La història de Romeu i Julieta la coneixem, tot depèn de com l'expliquem."

Una votació recent va situar tres de les seves novel·les entre les millors del que portem de segle XXI: *Bartleby y compañía*, *El mal de Montano* y *París no se acaba nunca*. Aquests tres títols, que converteixen Vila-Matas en memorable, no ocupen el podi perquè sí. El 1985, ja desafiava una literatura que considerava "encarcaradament realista" amb *Historia abreviada de la literatura portàtil*, còctel realitat-ficció i quilòmetre zero d'estil que identifica amb el *Tristan Shandy*; és a dir, la fugida de la gravetat. Algun crític el va etiquetar de *light*, pensament dèbil dels vuitanta, però Vila-Matas va trampejar el temporal aferrat a un assaig d'Italo Calvino sobre la lleugeresa literària. A *Suicidios ejemplares* (1991) va acollir relats sobre el suïcidi i a *Hijos sin hijos* (1993), protagonistes sense descendència. Abdicar de la vida o la paternitat, el precedent de *Bartleby y compañía* (2000); els escriptors que deixaven d'escriure sense necessitat de morir. El seu editor portuguès, Manuel Herminio Monteiro, l'havia portat abans a *Extraña forma de vida* (1997), o la civilitzada decadència de Lisboa: "Em vaig acabar transformant en una mena de Fernando Pessoa del barri de Gràcia de Barcelona". El fado d'Amalia Rodrigues que bateja la novel·la com a declaració de principis. L'estranya forma de vida de l'escriptor, assenyala Vila-Matas, "és l'única forma interessant d'estar en el món". El motiu portuguès guiarà *El viaje vertical* (1999) després d'una visita a Madeira per conferenciar sobre l'Atlàntida. Malgrat *Bartleby* i els seus autors del no, Vila-Matas va seguir escrivint. A *El mal de Montano* (2002) es declara malalt de literatura, simptomatologia que uneix la solitud de Montaigne i el desassossec de Pessoa: "No hi ha millor manera de desfer-se d'una obsessió,

adverteix, que escriure sobre ella... Llegir el món com si fos la continuació d'un text interminable."

El Vila-Matas més autobiogràfic recorre *París no se acaba nunca* (2003), "un intent de donar als meus lectors alguna notícia verdadera sobre mi". Marguerite Duras li lloga unes golfes a la Rue Saint-Benoît i li fa arribar una quartilla amb instruccions d'ús per escriure novel·les: "Problemes d'estructura. Unitat i harmonia. Trama i història..." A l'escriptor en potència l'horroritzen les receptes... Seguirà les petjades a la neu de Robert Walser a *Doctor Pasavento* (2005): "D'aquest escriptor suís -precedent obvi de Kafka- admiro l'extrema repugnància que li produïa tot tipus de poder i la seva renúncia primerenca a tota esperança d'èxit, de grandesa." Immers en crepuscles, busca a *Dublínscia* (2010) la companyia de l'editor acabat Samuel Riba. I a *Aire de Dylan* (2012) aborda la productivitat literària confrontant-la amb la síndrome d'Oblomov, "el personatge radicalment gandul de la literatura russa".

Més paradoxes. *Bartleby* davant la grafomania de l'enyorat Roberto Bolaño. En la seva última entrega, *Kassel no invita a la lògica* (2014), combat l'al·lèrgia dels seus compatriotes a l'art contemporani. El nomadisme... epifania inspiradora.

Vila-Matas podria escriure un llibre amb les cites que ha recopilat al llarg de la seva vida. De naturalesa tímida, li agradaria ser Thomas Pynchon per vendre llibres sense donar la cara. L'avantatge de la consagració és conèixer els lectors, més enllà dels cercles literaris: "Pensava en un lector de negre, jove i amb un aire de maleït i em trobo amb una senyora grassoneta que comenta aspectes de la meua obra que no sospitava..." L'autor espanyol del segle XXI encapçala una secta contra l'amnèsia literària i les hordes mediàtiques. "El millor que podem fer és seguir endavant encara que no entenguem res", proclama un Vila-Matas programàtic. La paradoxa, sempre la paradoxa. L'estil singular cotitza en el Nobel. ●

Sergi Doria és periodista cultural i autor de la biografia 'Ignacio Agustí. El árbol y la ceniza'

"Pensava en un lector de negre, jove i amb aire de maleït i em trobo una senyora grassoneta que comenta aspectes de la meua obra que no sospitava..."

PER A UNA ESTÈTICA D'ALLÒ QUE ÉS VIRTUAL

Pràcticament indestructible, el binomi que consum i avaluació artística conformen avui s'estableix sobre la crisi, com si la redempció a través de l'art es pogués servir sense mediació i amb la complicitat d'una realitat a la carta, feta de manera falsa

per Jacobo Zabalo

— L'agost del 2008, un “artista” va publicar una aplicació titulada *I Am Rich* pel preu màxim permès -quasi mil dòlars- la funció bàsica de la qual consistia a mostrar una gemma vermella i fulgurant de gust dubtós. Després de vuit compres, l'endemà de la seva aparició la plataforma encarregada de difondre-la la va donar de baixa. La prudència de la mesura va impedir que es convertís en tendència, dinamitant a priori tota interpretació sociològica del seu triomf: la possessió virtual de l'objecte preciós s'hauria tornat absurdament exclusiva, hauria revelat el més insubstancial d'un objecte exhibit com si fos bell només per la seva indisponibilitat real. Després del fracàs sonat -davant l'escàndol del previsible èxit- altres plataformes es van oferir a difondre l'aplicació a preus inferiors, fins a arribar ser gratis per a alegria d'alguns dels nous “enriquits” propietaris. També hi va haver qui ho va considerar una estafa, inexplicablement.

“Una obra d'art, sense cap tipus de funció oculta”, assegura amb honestedat alarmant la pàgina web que diu que ofereix la “còpia exacta” d'aquella aplicació, advertint també que el seu propietari es podrà vantrar del fet que “va ser capaç de costejar-la”. Si ja era paradoxal l'adquisició d'un valor completament virtual i, per tant, impossible de posseir, la còpia de la virtualitat esdevinguda gratis ens porta a una situació paròdica, típica de la moda: la d'una experiència estètica encara més buida en la mesura que reclama la seva ja impossible exclusivitat. Menys ambigu en el seu valor, l'abril del 2013 es va donar a conèixer l'existència d'un *iPhone 5* recobert de platí i diamants, amb un preu de dotze milions d'euros. Poden aquests objectes, reals o virtuals, ser considerats art en funció del valor que implica la seva cobejada possessió? És possible abastar una bellesa d'aquest tipus? Una resposta artística a aquestes irresolubles la proporciona l'obra *For the Love of God*: calavera de platí i diamants creada el 2007 per Damien Hirst, valorada en 50 milions de lliures. La dimensió material de l'objecte de desig xoca amb dues virtualitats que validen la seva improbable possessió: el preu, el més immediat per a la majoria de mortals, i la realitat sinistra que ens afecta a tots, sense exclusivitat que valgui. En efecte, un diamant pot ser per sempre però no la vida que s'hi aferra.

El *memento mori* de Hirst recorda la sumptuosa obra de Hans Holbein *Els ambaixadors*, en què un crani en anamorfosi -deformat i imperceptible a primer cop d'ull- revela el destí que espera a qui anteposa la seva ambició a la apreciació de la pròpia vida. Com aquella “preciosa” calavera humana, la tela, discreta però esquincada fatalment, explora des de la crítica la funció de tota mena d'art (o empresa humana) que es valori només per la seva amable factura. L'assenyalament d'aquesta altra cara, que des de sempre acompanya la vida, permet qüestionar el binomi -pràcticament indissociable actualment- que conformen avaluació artística i consum. El diagnòstic de Theodor W. Adorno continua resultant vàlid en bona mesura, i la seva crítica del fals consol produït pel (fals) fet artístic permet encara repensar els límits del que es considera art oficialment. La dissonància dodecafònica que simptomàticament espantava la burgesia vienesa ja pot no suposar un repte real, però encara es rebutja amb l'excusa de la seva complexitat, com si la resta d'art musical sí que pogués ser comprès, acceptat i en suma “valorat”.

Elevat a objecte artístic, el *ready-made* de Duchamp convida, amb la seva eternització del que és banal, a una revisió humo-

BANKSY, artista urbà, és també responsable del documental *'Exit Through the Gift Shop'*, el subtítol explicatiu del qual podria dir: *"Com evitar que la denúncia artística del consum inartístic d'art sigui absorbida pel mateix mercat"*

rística i intel·ligent dels cànons. Potser qui millor qüestiona el vincle entre el lloc de l'art i la seva admiració acrítica sigui Banksy. Creador sempre d'incògnit, explota la falla que afecta d'arrel l'art des de l'espiritualitat de les seves aspiracions vuitcentistes, alhora que aporta solucions equívocues i efectives ancorades en la poca consciència d'immediatesa i la denúncia de l'*establishment*. Amb tot, les seves intervencions als carrers de diverses ciutats comencen a ser venerades, convertides en objectes de museu amb preus d'escàndol. Amenaçat, així, per un èxit aliè a la seva proposta estètica, Banksy s'erigeix en mestre de l'escapisme en el documental *Exit Through the Gift Shop* (2010), cinta que revela –igual que l'anamorfosi– l'essència de l'empresa que afecta el simple consumidor d'art.

Passar per alt l'artifici inherent a tot art resulta especialment problemàtic en el present, ja que juntament amb aquest s'obviaria l'aspecte original de l'acte creador. La història que s'explica a propòsit dels pintors Zeuxis i Parrasi, rivals a la Grècia del segle V aC, pot representar la primera presa de consciència del joc implícit en tota creació. Creació que reclama els sentits per ser apreciada, però en atenta associació amb

l'enteniment. El plaer de l'engany revelat com a tal, origen de la tècnica que genera delit, es troba actualitzat en disciplines fins fa poc alienes al "gran art". La cuina de Ferran Adrià n'és una mostra eloqüent, quan potencia la tensió entre la immediatesa del plaer gustatiu i l'elaboració intel·lectual que inevitablement col·labora en aquella altra apreciació i en completa el sentit. El que sembla que és, en realitat és una altra cosa, i, sent una altra cosa, és com s'assoleix una profundització essencial en la seva veritat (penseu, per exemple, en la famosa oliva líquida).

Autoreferencial, crític i participatiu, l'art al segle XXI suscita experiències estètiques en què el joc és fonamental. I, tot i així, malgrat que mai abans no havien estat tantes les possibilitats, la tan reivindicada subjectivitat apareix i s'allunya massa sovint davant d'una tauleta o d'un telèfon intel·ligent, enriquida per falsos diamants i solitaris amb trampes. Tota sola, en una cantonada, en perfecta i desolada connexió amb el món. ●

Jacobo Zabalo és doctor en Humanitats. Imparteix classes de filosofia a la Universitat Pompeu Fabra i col·labora per a diversos mitjans en què publica articles sobre música i estètica

BEJUN MEHTA

Aquest contratenor
estadounidenc ha rebut
elogis des de ben petit,
ja que als 14 anys era
considerat un cèlebre
nen soprano

EL CONTRATENOR COM A 'STAR'

Un gènere clàssic com l'òpera no deixar de reforçar-se amb noves modulacions, escenografies i ritmes. Ara mateix les veus dels contratenors despunten amb un nou valor i matís

TEXT Maricel Chavarría — FOTOGRAFIA Josep Molina

— Fa tot just una dècada era poc menys que impensable el triomf absolut d'una veu de contratenor. El gran públic –i també el més o menys selecte– no s'ho acabava de creure quan sentia un home amb veu de dona; unes fòbies associades al gènere i els sexes que per sort es van atenuant a mesura que la societat fa l'exercici sa de deixar de considerar obligatòria l'heterosexualitat i ja no diguem l'estricta masculinitat i la convenient feminitat. La del contratenor és la veu masculina en el seu registre més alt (usa el falset, la veu de cap i la de pit) i coincideix en la seva extensió amb la de contralt, tot i que de vegades la seva tessitura és prou aguda per cantar papers de soprano, sense que això suposi en cap cas, en contra d'errònies creences generalitzades, cap alteració prèvia en el desenvolupament hormonal de l'artista.

Aquest registre, que va adquirir notorietat amb l'aparició de la polifonia al segle XII, es va tornar imprescindible en el repertori barroc, si bé va deixar de coincidir amb els gustos del públic del classicisme. De fet, l'èxit actual dels contratenors, convertits ara en autèntiques estrelles –siguin homosexuals o no–, constitueix un reflex clar de l'avenç social respecte als rols de gènere i alhora un revolucionari motor de canvi. Mereix atenció per això i més enllà de la bellesa de les seves veus i de la seva contribució al redescobriments del repertori barroc (Händel, Vivaldi, Rameau, Purcell...).

Són cares ja conegudes, com la del sopranista i contratenor francès Philippe Jaroussky (Maisons-Laffitte, 1978), molt sol·licitat –Cecilia Bartoli el va fixar per a un Giulio Cesare tot just va assumir la direcció del festival de Pasqua de Salzburg–; un noi amb cara d'àngel que fa aixecar de les butaques el públic més recalitrant i genera cues interminables de fans en busca d'autògraf.

És també un fora de sèrie Bejun Mehta (Laurinburg, Carolina del Nord, 1968), capaç de fer empal·lidir tot un Andreas Scholl quan irromp a escena. El seu últim disc, que acaba de sortir al mercat, és un *Orlando* de Händel amb René Jacobs dirigint la B'Rock Orchestra, una altra *delicatessen* del segell Archiv de Universal. I un altre nord-americà en potència, aquest de Carolina del Sud, és David Daniels (Spartanburg, 1966), una veu especialment càlida i una magnètica presència

escènica que s'acaba de posar –l'abril passat– a les ordres de Peter Sellers en un muntatge d'*Hèrcules* per a l'Òpera de Canadà en què interpretava Licas.

Més noms: Lawrence Zazzo (Pennsilvània, 1970), la projecció vocal del qual precedeix la seva fama. Zazzo ha treballat amb els principals directores de música barroca i contemporània, ja fos Jacobs, William Christie o Nikolaus Harnoncourt. És dels que d'una manera més conscient ha volgut demostrar que el de la seva veu no és un xou *frikie*, sinó una interpretació igual de versàtil i vàlida en tots els fronts. I també s'ha d'esmentar el croat Max Emanuel Cencic, que va començar a despuntar com a veu de soprano, especialment a *Veus de primavera*, de Johann Strauss, i després va anar canviant el registre a contratenor.

I si avancem a la generació dels vuitanta, cal anomenar l'argentí Franco Fagiolí (Tucumán, 1981), que a finals d'aquest any debutarà al Covent Garden com a Idamante, a l'òpera *Idomeneo*, de Mozart. O Anthony Roth Costanzo (1982), que va començar la seva carrera als onze anys en musicals de Broadway i també és conegut com a actor de cine (va arrasar a *La filla d'un soldat no plora mai* i va cantar a *La ciudad de tu destino final*, les dues de James Ivory).

I sense sortir de Catalunya –tot i que triomfa més a la resta d'Europa–, destaca Xavier Sabata (Avià, 1976), que s'ha donat a conèixer aquí aquests últims temps amb els seus atrevits *Bad Guys*, de Händel. O el vigatà (de Manlleu) Jordi Domènech, que va guanyar el Viñas el 1997 i va debutar al Liceu el 2001, precisament amb *Giulio Cesare*. La llista no seria completa sense l'alabès Carlos Mena (Vitòria, 1971), un contratenor que explota amb tota cortesia tant la veu de cap com el registre de pit (no en va es va formar a l'*Schola Cantorum Basiliensis*, a Suïssa, amb dos mestres a la vegada, Richard Levitt i René Jacobs).

En conjunt, és un èxit associat a les noves formacions de música antiga que es dediquen a fer òpera, com l'Accademia Bizantina, d'Ottavio Dantone; l'Orchestra La Scintilla, de l'Òpera de Zuric, i Il Pomo d'Oro, amb músics que estan entre els millors pel que fa a instruments d'època. Deu ser aquesta una moda passatgera o el barroc ha vingut per quedar-se? ●

Maricel Chavarría és crítica d'òpera a 'La Vanguardia'

COM ES VA SALVAR EL MÓN ENTRE COSTELLES DE PORC I PASTÍS DE CRANC

TEXT Marc Bassets — FOTOGRAFIA Paris Match via Getty Images

— Si no fos per la placa commemorativa i per la fotografia emmarcada d'un home calb i amb ulleres, res no faria pensar que en aquella taula del restaurant Occidental, a quatre passes de la Casa Blanca, va contribuir a desactivar una crisi que va situar el món a prop de l'holocaust nuclear. Al menú encara hi tenen el pastís de cranc —plat típic de la regió— i les costelles de porc que el 26 d'octubre de 1962 van demanar l'home de la fotografia, John Scali, i Alexander Fomin en un dinar breu i amb poca conversa però, es miri com es miri, memorable.

Aquell dia John Scali, un periodista experimentat de la cadena de televisió ABC, va rebre una trucada. Era un dels seus contactes a l'ambaixada de la Unió Soviètica. Anys després es va saber que Alexander Fomin era el cap de l'espionatge soviètic a la capital dels Estats Units.

Washington DC, en plena guerra freda, era un niu d'espionatge i contraespionatge: diuen que la Stasi, els serveis d'intel·ligència de l'Alemanya Oriental, va aconseguir que una de les seves espies seduís el president, John Fitzgerald Kennedy. Era també una ciutat més provinciana, menys cosmopolita que ara, una capital que provocava en els visitants una sensació "d'assossec, de serenitat i repòs", escriuria poc després l'escriptor castellà Miguel Delibes, que hi va viure una temporada. "Les nits washingtonianes resulten tan quietes, tan assolsegades (...) com ho poden ser les nits de l'erm castellà", deia Delibes.

Alexander Fomin necessitava veure John Scali amb urgència. El va convocar a l'Occidental. Scali ja havia dinat. Davant la insistència de Fomin, Scali va acceptar.

Eren dies d'agitació a Washington, als Estats Units i al món. El matí del 16 d'octubre, el president Kennedy encara llegia el diari al llit quan el van despertar amb males notícies: unes fotografies aèries revelaven que els soviètics preparaven la instal·lació a Cuba de míssils nuclears amb capacitat per aniquilar ciutats nord-americanes. Mai com en els tretze dies següents els Estats Units i la Unió Soviètica no tornarien a estar tan a prop de la conflagració termonuclear i de "la destrucció de la raça humana", com va escriure Robert Kennedy, germà del president i fiscal general a la seva administració, a *Tretze dies*, el llibre que va publicar sobre la crisi dels míssils.

John Scali i Alexander Fomin van demanar el pastís de cranc i les costelles de porc. Mentre esperaven que arribés la comanda, l'agent soviètic va anar al gra.

"La guerra està a punt d'esclatar; cal fer alguna cosa per salvar la situació", va dir.

"Bé, ho hauríeu d'haver pensat abans de ficar-hi els míssils", va replicar el periodista, segons recordaria anys més tard en una entrevista a la seva cadena, l'ABC.

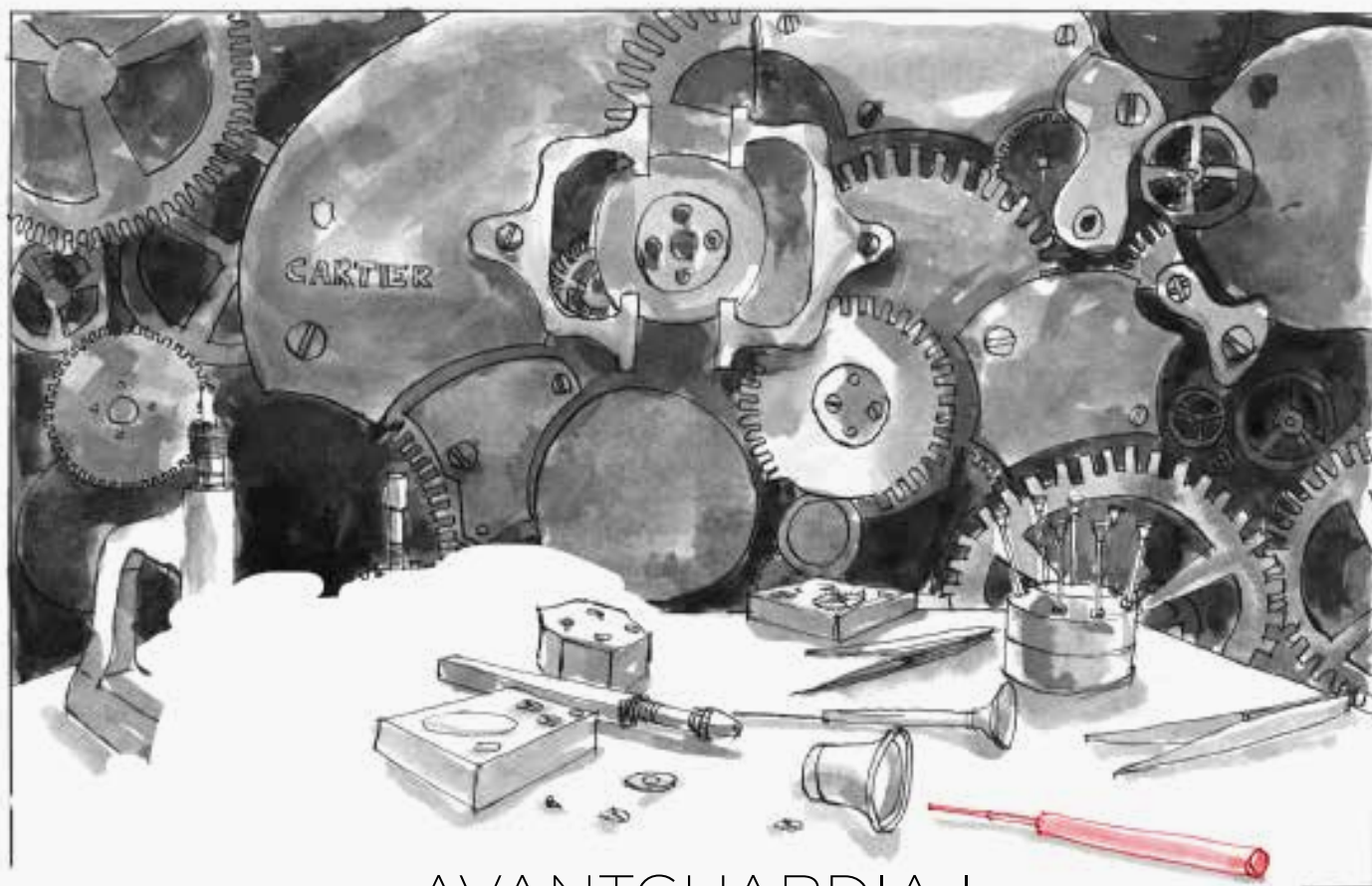
L'agent li va transmetre el missatge del Kremlin per al Govern nord-americà: la Unió Soviètica retiraria els míssils de Cuba si els Estats Units aixecaven l'embargament marítim que havia decidit Kennedy com a resposta i si el president es comprometia a no envair l'illa caribenya. El missatge era similar al d'una carta privada que el líder soviètic, Nikita Khrushxov, havia enviat a Kennedy.

El pols es va resoldre —Kennedy també va oferir discretament retirar els míssils nord-americans instal·lats a Turquia— i el desastre nuclear no es va produir. La resolució pacífica d'aquella crisi s'ha convertit en un model estudiat per resoldre altres conflictes. A Kennedy, explicaria al llibre el seu germà, el va guiar la idea que l'adversari en la negociació no podia perdre la cara: sempre havia de disposar d'una sortida honorable. La participació d'un periodista en l'afer és heterodoxa i qüestionable des de la perspectiva de la imparcialitat que solen exhibir el mitjans de comunicació de qualitat dels Estats Units, però és molt típica de l'època. L'ús freqüent de *back channels* —vies secretes per establir contactes entre tots dos blocs— va servir per desactivar bombes de relloteria com la dels míssils.

La bomba no va esclatar mai. Kennedy va morir poc més d'un any després a Dallas. Scali va acabar treballant per al gran adversari de Kennedy, el president Richard Nixon. La guerra freda és història.

Només la taula on Scali i Fomin van menjar el pastís de cranc i les costelles de porc segueix allà, sota la mirada de la vella fotografia i de la placa on es pot llegir: "En aquesta taula, durant els tensos moments de la crisi de Cuba (octubre 1962) el misteriós rus Mr. X va fer una oferta de Rússia per retirar els míssils al corresponsal de la televisió ABC John Scali. Sobre la base d'aquesta reunió es va evitar l'amenaça d'una possible guerra nuclear." ●

Marc Bassets és corresponsal del diari 'El País' a Washington

AVANTGUARDIA I TRADICIÓ

Les principals marques d'alta rellotgeria aposten any rere any per la innovació amb un 'savoir faire' que neix del respecte a la tradició rellotgera i el coneixement dels seus orígens

per Julián Nieto

— Un dels principals reptes que afronta actualment l'alta rellotgeria consisteix a defensar el seu caràcter tradicional, que passa per transmetre de generació en generació l'anomenat *savoir faire* de determinades tasques rellotgeres. Per aconseguir-ho, és vital facilitar la supervivència d'aquesta rellotgeria invertint tant en el capital humà com en els mitjans de producció.

Però, a més, res d'això arribaria a bon port si en aquest procés no s'incloués

per part de les principals marques una aposta decidida per la innovació. Per aconseguir-ho és necessari conèixer els orígens i reforçar les arrels rellotgeres. El motiu és que en rellotgeria la innovació és una tradició. Anar més enllà del que es considera possible és el motor principal quan es busca l'excel·lència.

I com que no és el mateix parlar que fer, us mostrem cinc exemples de rellotges presentats aquest mateix any 2014 que aglutinen present i futur,

avantguarda i tradició, alta rellotgeria en essència.

Tag Heuer: Monaco V4 Tourbillon.

El 2004, Tag Heuer ha canviat el curs de la rellotgeria desvelant el Monaco V4 Concept Watch, el primer rellotge del món amb transmissió per corretges, massa lineal i coixinets de boles. El 2014 ha presentat el Monaco V4 Tourbillon en què, gràcies al sistema de corretges, no hi ha xocs o oposició. L'avantatge principal és la fluïdesa absoluta de la seva rotació.

El *tourbillon* és un sistema mecànic que regula la velocitat a què oscil·la un rellotge.

Breguet: Classique Tourbillon Extraplà Automàtic 5377. Tan bonic com enginyós, en el Classique Tourbillon Extraplà 5377 Breguet ha creat una massa oscil·lant de platí situada al voltant del calibre que gira en tots dos sentits. Aquesta proesa tècnica converteix aquest model en un dels *tourbillons* automàtics més fets del món. I per si no fos prou, l'esfera, de platí i de 42 mm, és un compendi de tècniques artesanes fetes a mà.

Rotonde de Cartier Astrocalendari. L'astro- calendari ofereix una nova llegibilitat del calendari perpetu inèdita fins ara. Destinada a facilitar la lectura de les indicacions del calendari perpetu, la visualització del rellotge resol nombrosos obstacles a la llegibilitat.

Tridimensional, escalonada i concèntrica, la visualització de les funcions del calendari perpetu s'efectua en diversos nivells: el primer indica el dia. El segon, el mes, i el tercer, la data. Al llarg d'aquests graons es desplacen fines finestretes. Per la seva banda, l'última funció del calendari perpetu s'indica mitjançant una busca al revers del rellotge que precisa si l'any és de traspàs o no.

Patek Philippe. Nautilus Travel Time Chronograph Ref. 5990/1A. Per poder-se moure fàcilment per tots els fusos horaris del planeta sense perdre l'hora del lloc de partida, el nou Nautilus Travel Time Chronograph de Patek Philippe fa ús de dues agulles centrals de les hores. Quan el viatger canvia de fus horari, només ha d'ajustar l'agulla de l'hora local. Si es desplaça cap a l'est, en direcció contrària al sol, haurà de fer avançar l'agulla un nombre de vegades corresponent al

total de fusos horaris. Si viatja cap a l'oest, l'haurà d'endarrerir.

Audemars Piguet. Millenary Repetició de Minuts. Audemars Piguet va crear el primer rellotge de polsera amb repetició de minuts (complicació en un rellotge mecànic que fa sonar les hores a petició mitjançant l'activació d'un polsador o gallet) el 1892 per resoldre un enigma, aparentment simple, encara que investigat a bastament: com llegir l'hora en la foscor. El Millenary Repetició de Minuts ofereix les hores, els minuts, una secundària petita i la repetició de minuts amb un sistema d'armat desenvolupat especialment per al calibre 2910 de corda manual. Igual que els seus predecessors, aquesta peça excepcional és un concentrat de *savoir faire*, tècnicitat i materials innovadors. ●

Julián Nieto és periodista especialitzat en alta rellotgeria

Audemars Piguet. Millenary Repetició de Minuts. Moviment mecànic de corda manual. Hores, minuts, segons i repetició de minuts.

Breguet. Classique Tourbillon Extraplà Automàtic 5377. Moviment mecànic de càrrega automàtica. Hores, minuts i 'tourbillon'.

TAG Heuer. Monaco V4 Tourbillon. Moviment mecànic de càrrega automàtica. Hores, minuts, segons i 'tourbillon'.

Patek Philippe. Nautilus Travel Time Chronograph. Ref. 5990/1A. Moviment mecànic de càrrega automàtica. Hora local, segon fus, minuts, segons, comptador de 60 minuts a les 6 h, data local. Indicació de dia, nit, hora local a les 9 h. Indicació de dia, nit, hora del domicili a les 3 h.

Cartier. Rotonde de Cartier Astrocalendari. Moviment mecànic de càrrega automàtica. Hores, minuts, 'tourbillon' i calendari perpetu.

